

De Segeberger kast
De wilg favoriet bij solitaire bijen

Interview met Bertus Jochems
Bijenhouden als tegenwicht

Primorsky ruimt geïnfecteerd broed
Natuurbouw of kunststraat?

*bijen*houden

februari 2007

Nederlandse Bijenhouders Vereniging

Het eerste nummer van Bijenhouden heeft veel positieve reacties uitgelokt; dank aan alle lezers die reageerden via de e-mail, telefoon of op Bijenhouden.nl. Naast alle pluspunten is er ook een minpunt: de bezorging. De eerste nummers waren dinsdag 16 januari al bezorgd, op dinsdag de 23ste waren er nog lezers die het januarinummer niet hadden ontvangen. Dat moet echt anders. Select-mail is verantwoordelijk voor de bezorging en zij heeft beloofd dat dit minpunt is weggewerkt als het februarinummer bezorgd moet worden. Laat van u horen als dit februarinummer later dan 18 februari bij u op de mat valt.

Met veel plezier heb ik het artikel over de kunststof Segebergerkast gelezen, dat is dus een duurzame, lichte kast waarin de bijen kunnen profiteren van een optimale klimaathuishouding. Toch verwacht ik op dit artikel diverse reacties omdat de handige standaard raammaat en kastafmetingen in het gedrang lijken te komen.

In dit nummer is een oude bekende terug: Pieter van Breugel zal, op veler verzoek, weer een aantal artikelen over solitaire bijen schrijven uiteraard voorzien van verschillende kleurenfoto's.

In deze 'van de redactie' wil ik u attent maken op de nieuwe NBV website www.bijenhouders.nl. Hier kunt u onder andere lezen dat er nog een website redacteur wordt gezocht en dat er binnenkort een nieuw plantenvademecum van de hand van A. Koster zal verschijnen.

Marleen Boerjan

inhoud

De Segeberger kast *Hayo Velthuis en Jan Charpentier*

Bijenhouden in piepschuim

3

Imkerervaringen *Jaap Smit*

Vijftig jaar ontwikkeling in de bijenhouderij (2)

5

Solitaire bijen *Pieter van Breugel*

De wilg favoriet bij solitaire bijen

6

Kort

Wintersterfte | Ameland | BD-imkerdag

8

Biologie *Mari van Iersel*

Zwermen

9

Van imker tot imker *Ko Zoet*

10

Interview met teler Bertus Jochems *Mari van Iersel*

'Professionaliteit is mijn handelsmerk'

11

Column *Hanna Bijs*

Van bijen houden

13

De Duurzame Bij (2)

Primorskybij ruimt geïnfecteerd broed

14

Buitensnippers *Astrid Schoots*

16

Dilemma's in de praktijk *Astrid Schoots*

Natuurbouw of kunstraat?

18

Column *Jos Plaizier*

Bijschrift

13

NBV-pagina's

Maandblad Vlaamse Imkersbond

Afdeling Ruinen

Vergaderdata NBV

Bep Vos wisselbeker

Praten met bijen en imker

Cursussen, Vraag & aanbod, Agenda

20

20

20

20

21

22

colofon

Bijenhouden, maandblad voor bijenhouders

Jaargang 1, nummer 2, februari 2007 ISSN 0926-3357.

Uitgegeven door de Nederlandse BijenhoudersVereniging.

Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 7.300 ex.

Hoofdredacteur

mw. M.L. Boerjan

Redactie

O. Bakker, P. Elshout, M.J. van Iersel, mw A. Schoots, T. Thissen

Vaste medewerkers

mw. N. de Jong, H. Oude Essink, J.A. Smit en K. Zoet.

Redactie & administratie

mw. M.J.E.M. Canters (secretaris)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom,

t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijenhouders.nl

bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. **Bijenhouden**.

11

Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie
Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10, per 20 woorden, elk extra woord € 0,25. Betaling bij opgave.

Alle in **Bijenhouden** gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren. Overname van artikelen en illustraties alleen met voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding.
Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur via e-mail insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's (indien digitaal tenminste 300dpi op te gebruiken formaat). Afdelingen die een cursus organiseren worden verzocht hierover beknopte informatie aan de redactiesecretaris te sturen.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Offset Service, Valkenswaard

Omslagfoto Varroaresistent volk van teler Bertus Jochems

(foto Ton Thissen)

imkerteknik

De Segeberger kast: bijenhouden in piepschuim

Hayo Velthuis en Jan Charpentier

De Segeberger is een in Duitsland uit styropor (piepschuim) ontwikkelde bijenkast. Hoewel de kast al sinds 1971 in productie is en vooral in Noord-Duitsland populair is, wordt er in Nederland weinig mee gewerkt. In dit artikel gaan we in op onze ervaringen met de Segeberger kast en zijn 'Nederlandse' aanpassingen.

Oorspronkelijke kast

De Segeberger kunststofkasten worden gemaakt met behulp van mallen, die worden gevuld met kunststofbolletjes (styroporgranulaat). Via een speciaal procédé wordt een zeer harde variant styropor verkregen met een hoge dichtheid, waaraan de bijen niet gaan knagen. Alle benodigde onderdelen van de bijenkast zijn in styropor te krijgen: broedkamers, dak, verschillende soorten bodems, tussenbodems etc.

Wij zelf gebruiken 'hoge bodems', waardoor onder de onderbak een ruimte ontstaat van 7 à 9 cm. Hier kunnen de bijen een tros vormen als het volk sterk is, zodat ze niet buiten, in een baard aan de vliegspleet, hangen. Er zijn overigens ook diverse andere bodems in de handel, met vaste of losse vliegplank of zonder vliegplank. Vrijwel al deze bodems hebben een ventilatiooster met daaronder een lade. De broedkamers kunnen in verschillende hoogten worden geleverd: hoog, normaal

Hoge Segeberger bodem in hout (Celle)

en halfhoog. Daarnaast zijn er nog handige hulpmiddelen beschikbaar zoals een tussenbodem die ook bruikbaar is als bijenuitlaat of separator.

De Segeberger kast is vierkant, zodat de bak voor zowel warm- als koudbouw kan worden gebruikt. Er passen elf ramen in. De afstand tussen de ramen (van hart tot hart) is 35 mm; dit in tegenstelling tot de 38 mm die in Nederlandse systemen gebruikelijk is.

De kast is gemaakt voor de Duitse markt en gaat dus uit van de Duitse standaardramen. Het 'Deutsch Normal'-raam is 370 x 223mm met korte oren van 12mm, terwijl onze Simplex ramen 360 x 218mm meten, met oren van 38mm.

Het zijn deze verschillen in raammaat die voor problemen zorgen wanneer we onze Nederlandse Simplexramen in de Segeberger gebruiken. Door hun kleinere maat ontstaat tussen boven- en onderbak een ruimte van 13mm i.p.v. de beoogde bijenruimte van 8mm, een uitnodiging aan de bijen om hier braamraat te bouwen. Ook aan de kopse kanten van het raam is er 5 mm extra ruimte, waardoor de bijen de zijlat aan de wand kunnen vastbouwen. Gelukkig doen ze dit alleen wanneer de kast zwaar bezet is. Wanneer je tijdig voldoende ruimte geeft komt dit maar zelden voor. En tenslotte is er het verschil in de lengte van de oren, waardoor Simplexramen niet passen in een

Hoge styropor bodem

standaard Duitse uitvoering. Opmerkelijk is dat de kasten niet over een dekplank beschikken. De afdekking gebeurt met plastic folie.

Nederlandse aanpassingen

Gelukkig hebben deopthouders van de huidige NBV al in 1982 het initiatief genomen om enkele aanpassingen aan te brengen. Om te beginnen liet het echtpaar Postma te Groningen de mal voor de broedkamer 5mm lager maken, waardoor het verschil in raamhoogte werd gecompenseerd. Na hen kwamen anderen, die de 5 mm verlaging bereikten door het wegfreen van de onder- en bovenkant van de Duitse Segeberger. Wel bleken de bakken, zoals aangepast door de verschillende Nederlandse leveranciers niet onderling uitwisselbaar.

Het probleem van de lange Nederlandse oren werd door de Postma's opgelost door de bovenkant van de bak aan de binnenzijde aan te passen. Al deze veranderingen maakten de Segebergerkast een stuk aantrekkelijker voor Nederlands gebruik. Ook het Bijenhuis in Wageningen heeft aan de Nederlandse maten aangepaste Segebergerkasten beschikbaar.

Hoffmannraampjes en Erlangers

In de Nederlandse bijenkasten houden afstandsstrips de ramen op hun plaats. Deze ontbreken meestal bij de Sege-

Hoffmannramen, waarbij de afstand 35 mm is verkregen door verbreding zijlaten

berger, omdat met Duitse Hoffmann-raampjes wordt gewerkt. De zijlatten van dit Hoffmannraam zijn over een deel van de lengte verbreed tot 35mm.

Door die vorm komen de ramen gedeeltelijk tegen elkaar te liggen. De zijlat van het Hoffmannraam is slechts voor een deel verbreed om het vastkitten te beperken. Voor zover dat vastkitten toch gebeurt laten de ramen bij het uitnemen gemakkelijk los. Nadat één of meer ramen zijn uitgenomen, zijn de overige ramen als pakket in de bak te verschuiven zonder dat ze opgetild hoeven te worden. Hetzelfde schuiven werd bereikt met de afstandblikjes die we vroeger kenden. Tegenwoordig zijn er ook losse kunststof afstandhouders in de handel.

Een nadeel van de verbreding van het Hoffmannraam is, dat hierdoor bij het slingeren de raat niet vlak tegen de korf ligt. Bij jonge raat leidt dat tot beschadiging. De afneembare Erlangers hebben op dit punt een voordeel.

Van ons beiden gebruikt Jan Charpentier tot volle tevredenheid deze Erlangers, terwijl Hayo Velthuis het op Duitse strippen houdt, d.w.z. strippen die een raatafstand van 35mm opleveren. Deze strippen worden geklemd tussen een houten balkje en de styropor zijwand, dus wat meer naar buiten dan we in houten kasten gewend zijn. Een open vraag is nog welke raatafstand (35 of 38mm) de voorkeur verdient.

Goed klimaat en andere voordelen

De praktijk van het imkeren met deze kasten heeft ons verschillende voordelen laten zien: door de uitstekende isolerende eigenschappen van de kast ontwikkelen de volken zich in het voorjaar sneller.

Wel is er daardoor mogelijk eerder

Doorsnede Segeberger met aanpassing Postma

kans op zwermen. In de winter is het beschimmelen van de raten in de onderbak nauwelijks een probleem, mits bodemventilatie (hoge bodem) aanwezig is. Daarnaast is ons gebleken, dat het vochtgehalte van de gewonnen honing enkele procenten lager is dan van de honing die in dezelfde periode werd afgenomen van de volken in houten kasten. Dit alles wijst erop, dat de temperatuurverdeling in de Segeberger gunstiger is voor de bijen.

Een ander voordeel van deze kunststofkast is z'n gunstige aanschafprijs. Wanneer we, aan de hand van de catalogus van het Bijenhuis 2006, de Nederlandse prijzen vergelijken voor een kast met twee broedbakken, kost de Segeberger € 90,00, een Red Cedar Spaarkast € 168,00 (in vuren € 132,45) en een Simplex kast € 187,50 (in vuren € 154,50). De houten kast is dus 50-100% duurder.

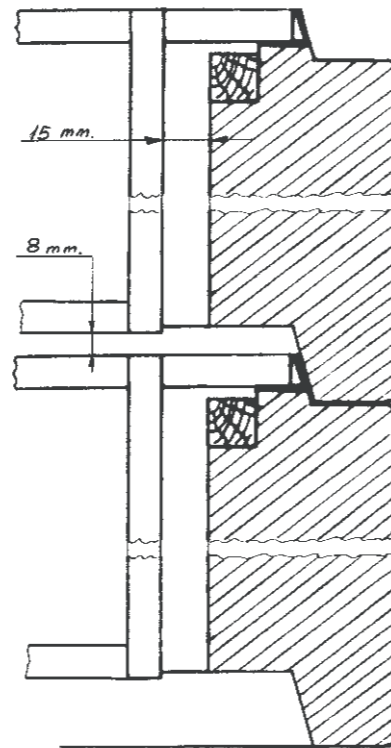
Duurzaamheid en onderhoud

Hoe zit het met de duurzaamheid? Hayo Velthuis heeft Simplexkasten die intussen al 30 jaar oud zijn (maar nu wel aan het eind van hun latijn zijn gekomen); maar hij heeft ook nieuwe bodems gekocht die tien jaar later al uiteenvielen. Vergeleken met houten kasten lijken de Segebergers het nadeel te hebben dat het materiaal kwetsbaarder lijkt.

De kast heeft pootjes in plaats van liggers en je kunt ze daarom minder gemakkelijk schuiven; ze moeten op de plek van bestemming worden neergezet. Ook het plaatsen op balken is hierdoor wat lastiger. Het lichtere gewicht resulteert dan ook niet in een gemakkelijker verhuizen; een hulpje blijft gewenst. Maar na 6-8 jaren gebruik zijn er geen ernstige beschadigingen opgetreden. De veronder-

Vaseline op contactvlakken voorkomt vastkitten

stelde kwetsbaarheid van de styroporkast blijkt in de praktijk mee te vallen. Wel moet worden bedacht dat het van elkaar wrikken van de broedkamers met de kastbeitel tot beschadigingen zal leiden. Men dient daarvoor een breder mes te gebruiken. Ook voorkomt het insmeren met vaseline van de contactvlakken tussen de bakken dat deze hinderlijk met propolis aan elkaar worden gekit.

Wat de duurzaamheid betreft: Postma heeft ervaren dat ze, net als houten kasten, zeker 25 jaar meegaan. Die ervaring wordt gedeeld met de Duitse imkers.

Styropor kasten kunnen ter ontsmetting niet worden afgevlamd, daarvoor moet men een soda-oplossing of iets dergelijks gebruiken.

Een Nederlandse Segeberger?

In allerlei details werk je met de Segeberger net iets anders dan met houten kasten. Inmiddels zijn er door verschillende fabrikanten allerlei verbeteringen bedacht. Maar ook veranderingen die niet steeds echte verbeteringen blijken te zijn. Er is dus alweer een grote variatie ontstaan met als gevolg gebrekkige uitwisselbaarheid. Het zou voor een algemener gebruik van deze kast in Nederland een belangrijke stap vooruit zijn als er normering kwam voor de Nederlandse Segeberger, zodat ook in deze materie eenheid verkregen wordt.

Imkerervaringen

Jaap Smit

Vijftig jaar ontwikkeling in de bijenhouderij (2)

Eind jaren vijftig lieten nog veel imkers hun volken zwermen. Een bijenzwerm in de stad was vrij gewoon. Geregeld schepte ik er een. Soms bracht de politie mij achter in de open 'blauwe taxi' naar een zwerm; voor een veertienjarige een belevenis. Ooit schepte ik toen, onzeker staand hoog op de ladder van een brandweervagen, een zwerm uit een boom boven een drukke weg. Ik was blij met de zwerm weer veilig op de begane grond te staan.

In 1958 maakte ik door een zwerm kennis met Piet Kamstra. Piet werd later in het noorden bekend omdat hij voor veel beginnerscursussen de praktijklessen verzorgde. Hij leerde het imkeren op de tuinbouwschool in Paterswolde. Bijenteelt hoorde toen bij de vakopleiding. Voor het gesubsidieerde (bijenteelt-) cursusonderwijs waren er model-leerplannen. Het lesgeld was laag. Geslaagden van de beginnerscursus kregen 'in de goede oude tijd' twee nieuwe bijenkasten!

Buiten het land- en tuinbouwonderwijs was er in Groningen geen bijenteelt-onderwijs. Piet en ik bereidden ons samen voor op het Diploma Praktisch Imker. Inspectie Landbouwonderwijs erkende dit diploma als bevoegdheid voor de beginnerscursussen. Op 30 mei 1960 slaagden we in Wageningen. Ik was als 16-jarige natuurlijk trots op mijn diploma.

In de zestiger jaren maakten we flink reclame voor de imkerij, samen met de in het noorden bekende imkers Frits Kruse en Wietse Faber. We vonden dat de oudere imkers daar te weinig aan deden. Op de achtergrond stimuleerde dhr. Sportel, destijds secretaris van de Groep Groningen, ons. Kranten reageerden met foto's en leuke cartoons. Onze PR resulteerde in een aantal nieuwe leden.

Ondanks de druk van achtereenvol-

gens studie, militaire dienstplicht en baan als onderwijzer gecombineerd met avondstudie bleef ik met plezier imkeren.

Terugkijken

Terugkijkend op de zestiger jaren denk ik vooral aan:

- *Verandering van drachtomstandigheden.* Welvaartstijging leidde tot kortgemaaide bermen, tot minder kruiden in tuin en

Bijenteelt als hobby: 'Waarom geen postzegels verzamelen?'

park. Witte klaver verdween als belangrijkste zomerdracht.

- *Inspelen op de nieuwe thuisstand op de zandgrond in Noord-Drenthe.* Ik ontdekte er andere drachtplanten en een duidelijke drachtpauze in juni.

- *Afschaffen afmelken kunstzwermen.* Te veel werk en onzeker resultaat.

- *Stoppen met de dubbelwandige Simplexkasten.* Lastig, die overbodige onderdelen.

Mijn schoonvader had nog enkelwandige 8-raamskasten, gebaseerd op de grootte van een korfvolk, met een kleine honingkamer waardoor meer kans op verzegelde honing bij beperkte dracht. Er was goed mee te werken, ze pasten goed in mijn Fiat 600. Maar ik wilde grotere (winter-) volken, en stapte over op Spaarkasten met gaasbodem.

- *Zo nu en dan een korf opzetten.* Met afvliegen tijdens de koolzaaddracht en later afjagen voorkwam ik natuurzwermen. Een korfvolk blijft een lust voor het oog.

- *Kennismaken met andere bijen.* Ontdekken dat bij imkers in het buitenland soms maar ongeveer 10% van de volken zwermt. Waarom werken wij dan met die zwermduivels?

Bij het Bijenhuis in Wageningen werkte ik met prachtige, rustige Italiaanse bijen.

Het waren geleidelijke ontwikkelingen in de jaren zestig. De jaren zeventig brachten grotere veranderingen.

Om over na te denken:

Wat doe je zelf, wat doe je met jouw plaatselijke imkervereniging om het bijenhouden op een positieve manier in beeld te brengen en het imkeren in stand te houden?

Ben je echt tevreden met de eigenschappen van jouw bijen? Kijk eens welk voordeel je kunt behalen met de informatie en/of met teeltmateriaal van de Buckfast-, Carnica-, Landrasvereniging of de Stichting Duurzame Bij.

Paring van grote zijdebijen

Grijze zandbij (v) op wilgenkatje

Mannen van Grote zandbij bij uitkomend vrouwtje

Andrena vaga (v) beladen met stuifmeel bij nest

Grote zijdebij (v)

Nestplaats van Roodbukje

foto's Pieter van Breugel

De wilg favoriet bij solitaire bijen

Pieter van Breugel

Soms zijn ze gewoon te vroeg, de katjes van de breedbladige wilgen. Dan donzen ze al open terwijl wij, mensen nog een winterneus hebben. Maar ondertussen zijn de verleidingen van het aanstormende voorjaar al bij een aantal hongerige overwinteraars overgekomen. Zo gauw tussen het dons de bloembodems levensverlengend vocht gaan produceren, komen hongerige drinkers op bezoek.

Een beetje zon op een wilg in een wat beschutte hoek heeft meteen belangstelling van voorjaarvlinders als de gehakelde aurelia of de citroenvlinder. Als het kan zijn honingbijen er nog eerder bij. Nectar, nectar, geurt het in de nog onderkoelde zonnenschijn. Tegen de wind in, van honderden meters ver, wordt de boodschap opgevangen en begrepen. Een boswilg, geoorde wilg, grauwe wilg of in een duinpan een kruipwilg is in maart altijd ergens de initiatiefnemer tot het festijn. Als deze eerste wilgen het nog bladloos al op hun heupen hebben gekregen, volgen er gauw meer. De treurwilgen bloeien tegelijk met het opkomen van het blad net als de katwilg, kraakwilg en schietwilg en andere smalbladige wilgen. Ze verschillen allemaal net iets in het tempo waarin ze tot bloei komen, waardoor het aanbod aan wilgenvoedsel weken duurt. Weken waarin het vaak te koud en te nat is om er op uit te gaan en daarom is een ruim aanbod over een grote bloeitijd voor veel insecten een levensvoorwaarde.

Zandbijen (geslacht *Andrena*)

Er zijn in ons land zeker zeven soorten zandbijen te vinden die uitsluitend hun larvenvoedsel verzamelen op wilgen. Daarnaast zijn er nog een reeks soorten die niet zo gespecialiseerd zijn, maar wilgen niet versmaden of zelfs als voornaamste voedselbron gebruiken. Natuurlijk is het stuifmeel bedoeld als eiwitbron voor hun larven, die overtuigde vegetariërs zijn. Als een wilgenstruik op een gunstige plek staat te geuren kun je er op een mooie dag al zeer vroeg in het jaar flinke aantallen mannelijke zandbijen bij aantreffen. Meestentijds zijn ze in de wind en vlak voor de struik een wild en onnavolgbaar ballet in drie dimensies aan het opvoeren. Het lukt bijna niet om een individueel mannetje in zijn dulle voorjaarsstemming met de ogen te volgen. Elke man die even wat gaat eten, wordt onmiddellijk door andere overvallen uit paarlustige hitsigheid. Hommels, vlie-

gen, honingbijen en solitaire bijen van andere soorten moeten rekenen op een man op ramkoers. Nog erger vergaat het de vrouwelijke soortgenoten. Soms valt een friemelkruitje van mannen op één vrouw spontaan van een tak. Meestal hebben de vrouwtjes al lang een keer of meerdere keren gepaard, want gewoonlijk hebben de mannen al bij de nestplaatsen de vrouwen opgewacht, maar zijn ze hun aantrekkelijke geur nog niet kwijt. Ze stellen de verkrachtingspogingen niet op prijs en proberen zo snel mogelijk onder de mannen uit te komen. Na een paar goede dagen, maar dat kan over enkele weken zijn uitgesmeerd, nemen de ambities van de mannen af. Die mannen nemen zelf ook af, want hun strapatsen kosten zoveel energie dat ze vaak vroeg het loodje leggen.

Zandbijvrouwen zijn als groep, mits gevangen, met enige oefening herkenbaar aan de vleugeladering en een dijringflosje van verzamelharen. Sommige soorten zijn aan de kleurstelling van de haren goed op naam te brengen. De mannen, die kleiner zijn dan de vrouwtjes, laten zich niet snel thuisbrengen, maar gewoonlijk hebben ze een opvallende witte snor. Echt de soortnaam opzoeken, betekent opprikken en goede determinatieboeken aanschaffen, maar vaak ook het uitprepareren van de mannelijke geslachtsorganen.

Onder de grond maken zandbijen meestal een kamertje als zijvertrekje aan een verticale hoofdgang, die wel tot 60 cm diep kan gaan. Het zand wordt met de kaken losgeknaagd en dan achteruitlopend omhoog geduwd tot bovenaan een zandbergje ontstaat, dat er als een molshoopje uitziet. De wanden van de kamertjes worden keurig glad gestreken en verlijmd met mondvocht. Er wordt een bolvormig bijenbroodje van stuifmeel en nectar in aangebracht, waarop uiteindelijk een eitje wordt gelegd, waarna de toegang wordt dichtgemaakt met zand. Daarna is het ei en later de larve geheel op zichzelf aangewezen. Het opeten en verteren van het hardwandige voedsel duurt weken. De meeste van deze vroege soorten overwinteren volwassen tot het nieuwe voorjaar ook deze generatie naar buiten roept.

De zeven soorten zandbijen die op wilgen gespecialiseerd zijn kennen we onder de namen: donkere wilgenzandbij (*Andrena apicata*), zwart-rosse zandbij (*A. clarkella*), lichte wilgenzandbij (*A. mitis*), vroege zandbij (*A. praecox*), roodscheenzandbij (*A. ruficus*), grijze zandbij (*A. vaga*) en roodbukje (*A. ventralis*). Ze zijn

lang niet allemaal algemeen. Vooral de donkere wilgenzandbij is een kwetsbare soort.

Zijdebijen (geslacht *Colletes*)

Er is nog een wilgenspecialist onder de solitaire bijen. Dat betreft de grote zijdebij (*Colletes cunicularius*). Ook van deze soort zijn al heel vroeg in het jaar mannetjes te vinden, die soms met honderden tegelijk op 10 centimeter boven de grond boven de nestplaatsen vliegen, in de hoop een uitkomende vrouw te kunnen verschalken. Zijdebijen onderscheiden zich van zandbijen door een iets andere adering in de voorvleugels en de maten van de cubitaalcellen en het ontbreken van een duidelijk dijringflosje bij de vrouwtjes. Ook zijdebijen maken nesten in humusarme kale grond op zonbeschenen plekken en vervoeren het stuifmeel aan haren van hun poten en borststuk. Onder de grond is er een verschil met zandbijen te zien in de aanleg van de broedkamertjes. Bij zijdebijen zijn deze meer buisvormig en vaak achter elkaar gelegen en met een secreet belikt, zodat een dunne doorzichtige folie de echte broedcel vormt. Aangezien deze bekleding enigszins wit uitslaat, is het net alsof de bijenbroodjes in een dunne laag zijde zijn verpakt. Zo is de naam zijdebij te verklaren. Alle andere 8 soorten zijdebijen leven veel later in het jaar, zijn kleiner en hebben lichte haarbandjes op het achterlijf. Die ontbreken bij de grote zijdebij.

De grote zijdebij woont soms ver verwijderd van de voedselbronnen, tot op wel een kilometer afstand.

Helpen

Solitaire bijen, maar ook hommels en honingbijen die op wilgen vliegen zijn gebaat bij een zo groot mogelijke aanbod aan verschillende soorten wilgen. Daardoor is over een lange periode hun voedselbron gegarandeerd. Bij het knotten en terugzetten van wilgen moet er daarom op worden gelet, dat niet in één keer enkele jaren lang alle bloei uit een gebied weg wordt gehaald. Slechts één jaar met een gebrek aan wilgenstuifmeel kan al een hele populatie bijen verloren doen gaan. Het kan jaren duren voordat zo'n bestand aan solitaire bijen weer is opgebouwd en misschien lukt dat dan zelfs nooit meer. Beheer met verstand van de natuur en oog voor het detail is daarom voor veel soorten van levensbelang. In veel woongebieden zijn wilgen verwijderd of niet aangeplant in verband met overlast.

Deze menselijke maatstaf betekent wel dat een groot potentieel verloren gaat voor inheemse bijen. Op het gebied van uitbreiding van het aanbod aan drachtplanten valt in menige gemeente nog heel wat te winnen.

Daarnaast is het aanbod aan geschikte nestplaatsen een levensvoorwaarde. In ons waterrijke land kunnen veel wilgen kansen bieden, maar ze staan vaak in een omgeving die te nat is of waar de bodem teveel klei bevat. Combinaties van zandige plekken in de zon en wilgenopstanden zijn ideaal. Bij vennen en plassen in zandgebieden zijn daarom niet zelden nestplaatsen van vroege solitaire bijen te vinden. Maar wilgenrijke gebieden met daarin zandplaten, dijklichamen, weg- en spoortaluds kunnen ook geschikte plaatsen opleveren. Niet voor niets is de Biesbos een uitstekend gebied voor deze bijen. Maar ook opgespoten (industrie-) terreinen en grotere parkeerplaatsen aan de rand van stad of dorp zijn soms ook heel geschikt. Voorwaarde is wel dat er binnen een paar honderd meter voldoende wilgen te vinden zijn en de bestrating niet koud gelegd is, waarbij de voegen niet met split maar met zand gevuld moeten worden. Gedeeltelijke vergrassing hoeft niet erg bezwaarlijk te zijn, maar altijd moeten er kleine onbegroeide stukjes zijn. Natuurlijk is hier bij het beheer rekening mee te houden, zeker als duidelijk is dat er zich bijen hebben gevestigd.

Plaatsen waar de omstandigheden constant blijven kunnen vele jaren worden bewoond. Maar nieuwe plekken worden door sommige soorten ook veroverd, omdat een deel van de populatie als pionier op zoek gaat naar nieuwe mogelijkheden. En niet alleen voorjaarsbijen worden zo geholpen.

Informatie web-sites

www.wildebijen.nl en www.nev.nl/hymenoptera.

Informatie natuurboeken

Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae) door T.M.J. Peeters, I.P. Raemakers & J. Smit 1999, EIS-Nederland, Leiden. (*Helaas uitverkocht maar soms te vinden in de tweedehandsboekwinkel. Een nieuwe zeer uitvoerige atlas komt mogelijk in 2008 ter beschikking.*)

Gids van bijen, wespen en mieren door Heiko Bellmann in een vertaling van Theo M.J. Peeters, 1998, Tirion, Baarn. (*Aan te bevelen, maar ook moeilijk verkrijgbaar*)

Wintersterfte slaat weer toe

van de redactie

Verhalen over wintersterfte van bijenvolken doen weer de ronde. Niet alleen op het imkerforum (www.bijenhouden.nl), maar ook in gesprekken tussen imkers. Hoe erg het is, wordt daarmee niet duidelijk. Wel duidelijk is dat de winter geen periode meer is van vol vertrouwen wachten op het voorjaar. We gaan nu, als we weer een rampenverhaal gehoord hebben, naar onze volken om te kijken of ze er nog zijn. De meesten van ons keren dan gelukkig weer gerustgesteld huiswaarts. De bijen zijn er nog. Sommigen vinden tot hun schrik alleen maar ramen vol voer. De bijen zijn weg. Natuurlijk vragen we ons af wat de oorzaak is: varroa, nosema, te laat een varroa-bestrijding uitgevoerd, stuifmeelgebrek, virussen, een slechte bedrijfsmethode, vermindering van vitaliteit door selectie, gewasbeschermingsmiddelen in het milieu. We weten veel belastende factoren aan te wijzen maar slagen er niet in een duidelijk verband te leggen met de wintersterfte. Toch is onderzoek het enige middel om te weten te komen waarom veel bijenvolken in najaar en winter op zo'n raadselachtige manier uit de bijenkasten verdwijnen.

Wat kunt u doen?

We kennen in Nederland het **beefriends-project**, een belangrijk project om inzicht te krijgen in de oorzaken van de wintersterfte. Het is uniek voor Europa en daarmee voor andere onderzoekers van belang. Het heeft de vorm van een monitoringsonderzoek en is een epidemiologische benadering zoals die ook in de veehouderij of menswetenschappen gebruikt wordt. In dit project worden de praktijkgegevens van imkers gebruikt om zicht te krijgen in de verspreidingswijze van de ziekteverwekker en in samenhang daarmee onderzoek naar de vraag of de manier van imkeren van invloed is op het probleem.

Als imker kunt u meedoen in het kastkaartenonderzoek en als vereniging kunt u meewerken door gegevens te verzamelen en mee te doen aan de verenigingscan. Op www.beefriends.org vindt u de nodige aanwijzingen. Neem uw verantwoordelijkheid: organiseer in uw vereni-

ging de deelname aan dit onderzoek en help mee de bedreiging van onze hobby onschadelijk te maken.

BD-Imkerdag

Deze dag wordt op 17 maart georganiseerd door de BD-imkerwerkgroep en wordt gehouden in de grote zaal van Kraaybeek, Hoofdstraat 41 te Driebergen. Ook niet-imkers zijn van harte welkom. Het programma ziet er als volgt uit:

09.00 uur

Ontvangst met koffie en thee

09.45 uur

Opening

10.00 uur

Muzikale inleiding door Astrid Schoots

10.20 uur

Lezing door Albert Muller: "De werkbij tussen geest en materie"

12.00 uur

Lunch-pauze en informatiemarkt met stands zoals: korfteelt, boekentafel van de werkgroep en de Fam. Van Ipenburg met zaden, kruiden, kaarten en foto's

13.00 uur

Lezing door Piet van Dugteren: 'Imkeren met de pseudo-schorpioen als (mogelijk) middel tegen de varroamijt'

13.45 uur

Gespreksgroepen o.l.v. de werkgroep:

- Van gangbaar- naar BD-imkeren
- Informatie voor beginnende imkers
- Bijenvolken en ziekten
- Bijzondere waarnemingen in en rond- om het bijenvolk

15.00 uur

Thee-/koffiepauze

15.30 uur

Vragen en antwoorden aan een forum

15.45 uur

Samenvatting door Jan Saal

16.00 uur

Sluiting, een goede reis en wel thuis.

Entree dagprogramma incl. koffie/thee € 16,50. Dagprogramma incl. koffie/thee en lunch € 20,00.

U kunt zich aanmelden door overboeking van het entreebedrag vóór 5 maart 2007, op Postbankrekening 71.71.152 o.v.v. 'BD-imkerdag 2007', t.n.v. A. Varekamp, Wageningen.

Ook kunt u aan de zaal betalen. Voor de lunch dient u wel vóór 10 maart te reserveren bij Wim van Grasstek, t 0317-317180, e wvangrasstek@planet.nl.

Voor opgave gevorderden cursus biologisch-dynamisch imkeren of inlichtingen hierover: zie bovenstaand adres.

Hoezo 'met bijen gestopt op Ameland'?

In de bijdrage van Ko Zoet (BIJEN 15(11): 296-297 (2006) konden we lezen dat Jan Kienstra op Ameland gestopt zou zijn met het houden van bijen. Dit heeft menig imker verontrust naar de telefoon doen grijpen. Gelukkig konden we hen geruststellen. Teeltstation Ameland is springlevend. Het is al jaren zo dat Jan Kienstra hinder ondervindt bij het imkeren door zijn allergie.

Juist vanwege de zachtaardigheid van onze Buckfastbijen was dit nooit een reden om ermee te moeten stoppen. Vanwege zijn drukke werkzaamheden bij het Natuurcentrum op Ameland zal er meer dan voorheen steviger accent op de activiteiten van het bevruchtungsstation komen te liggen. Het station komt steeds meer in de belangstelling en daar zijn wij en de imkers in Nederland heel blij mee.

Mede namens Jan Kienstra, Gosse van der Velde

advertentie

**IMKERS MET VERSTAND
ZIJN BIJ HET BIJENHUIS
VASTE KLANT**

voor snelle levering bestel per

t 0317 422 733

f 0317 424 180

e bijenhuis@bijenhuis.nl

p.a. Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

of winkel on-line

www.bijenhuis.nl

Zoem

Zwermen (2)

De grootte van het volk

M.J. van Iersel

Om te kunnen zwermen moet het bijenvolk flink investeren in broed en voorraden. Een bijenvolk gaat pas zwermen als het een bepaalde grootte bereikt heeft. Mark L. Winston zegt in zijn boek The Biology of the Honey Bee dat Europese bijenvolken gaan zwermen zodra het oppervlak raat met broed, nectar en stuifmeel ± 230 dm² is en er ongeveer 20.000 werksters zijn. Dat is ongeveer twee volle broedkamers van spaar- of Simplexkast.

Als een koningin 1500 eitjes per dag legt, heeft ze na drie weken 31.500 eitjes gelegd. Als de uitlopende bijen dan 42 dagen leven, telt het volk na 6 weken 63.000 bijen. Wetenschappelijk telwerk komt niet verder dan rond de 42.500 bijen in een volk. Ook leven werksters in de zomer geen 6 weken. Onderzoek toont aan dat juist in de zwermtijd de leeftijd van de bij vaak niet verder komt dan drie weken. Ze moeten in die tijd bijzonder hard werken aan broednest en voorraden. Dit alles met het oog op een zo gunstig mogelijke uitgangssituatie voor de zwerm en de achterblijvende jonge koningin.

Een berekening

Het Nederlandse broedkamerraam heeft een binnenwerkse maat van 3,4 x 1,98 = 6,732 dm². Het oppervlak van de raat in dat raam is 2 x 6,732 dm² = 13,464 dm². Eén dm² raat met cellen met een doorsnede van 5,25 mm telt eenzijdig ± 400 werkstercellen. Een geheel met broed gevuld raam telt dan 13,464 dm² x 400 = 5385 cellen. Van een broedkamerraam wordt doorgaans 40–60% gebruikt voor broed. Dat zijn ongeveer 2100–3200 cellen met broed per raam. Eind mei kan een volk gemakkelijk twaalf ramen broed hebben. Twaalf ramen broed betekent 12 x 3200 = 38.400 cellen met broed. Van ei tot bij duurt 21 dagen. 38400 : 21 = 1830 eitjes per dag. Een volk met twaalf ramen broed heeft de hele Spaarkast in gebruik. Op een goed met bijen bezet raam zitten tweezijdig ongeveer 1800 bijen. Twintig ramen betekent dan 20 x 1800 = 36.000 bijen. De bijen in de honingkamer tellen we maar even niet mee, evenmin als de darren. Mark Winston's getal van 20.000 om te gaan zwermen wordt ruimschoots gehaald. De genoemde volkssterkte van 40.000 wordt aardig benaderd.

Grote toename aantal werksters

Twee tot vier weken voor het vertrek van de voorzwerm laten de werksters de koningin ongeveer 1000–2000 eitjes per dag leggen. De hofstaatbijen bieden de koningin dan continue voedsel aan. Normaal bestaat de hofstaat uit 10 tot 12 bijen, maar bij deze verhoogde legactiviteit groeit die uit tot 22 of meer werksters. Dit alles heeft tot gevolg dat na enige tijd alle cellen in gebruik zijn voor broed, nectar en stuifmeel. Het broednest bestaat dan al gauw voor het grootste deel uit gesloten broed. Een broednest met overwegend gesloten broed, is een signaal dat het volk gaat zwermen. Deze verhoogde eileid leidt 2–4 weken later tot een geboorte-explosie van werksters voor wie er daarna weinig of geen broed is om te verzorgen. Dat leidt tot een verlengde levensduur waar de zwerm straks van kan profiteren.

Winston, M.L. (1987) The Biology of the Honey Bee. Harvard University Press 1991. ISBN 0 674 07409 2

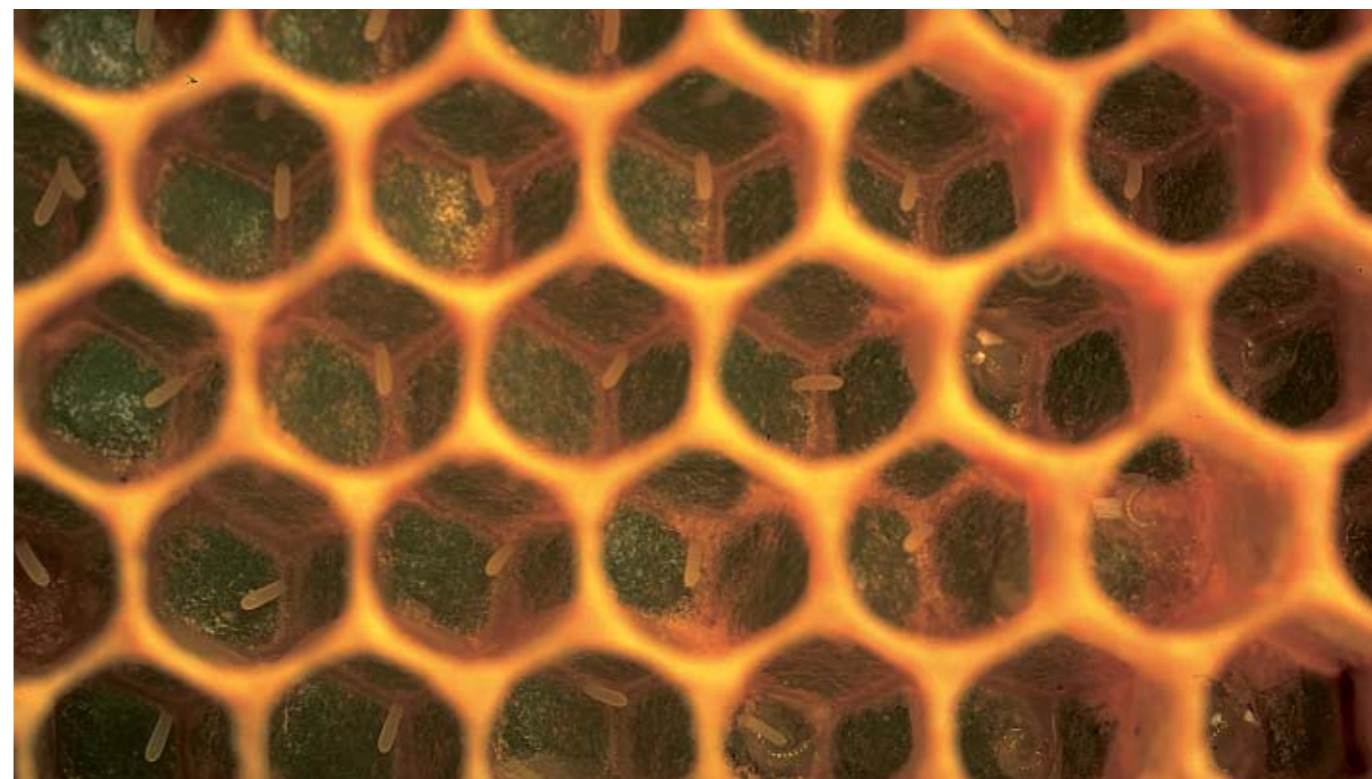

foto Arjen Nieve

van imkertotimker

Raadgevingen van Vader Cats

Toen ik als jochie bijna elke avond gewapend met een jampot in de nazomer de bijen ging voeren kreeg ik van mijn mentor op m'n kop. 'Daar worden ze maar lui van'. Wat zei Vader Cats in 1656?

"In den winter, ook de lente, als men merkt dat zy niet te eten hebben, moet men hun wat voederen, hetwelk men met een plankjen vol in den korf doet. Andere houden het beter dat men in september, als men de biëen snyd, hun zoo veel in de korven laet, dat zy des winters genoeg hebben om te eten, zoo dat men ze niet voederen durft; want sommige houden het daer voor, dat zy van het voederen luy worden, en daer zoo wel niet arbeyden willen."

Ons project halverwege

Prachtig dat zo'n stelling 300 jaar stand wist te houden. Terug naar de huidige tijd. Bijenjaar 2006 zal voor de Terschellingse imkers voortleven als het eerste jaar van hun project (zie BIJEN 15 7/8: 192(2006)). In overleg met deskundigen van de vaste wal werd door het driekop-

pige projectteam een gelijke behandelwijze vastgesteld voor alle volken. Op de thuisbasis, een open plek in de bossen van Terschelling West, staan de 24 volken in een halve cirkel opgesteld. Bij het betreden van het terrein passeren we eerst de Eilandvolken met het vlieggat gericht naar het westen, bijna in het verlengde de Carnicavolken met de vliegopening west-zuidwest en ten slotte de Buckfastvolken met vliegopening naar het zuiden. In de zwermgevoelige periode zijn de volken elke 8 dagen geïnspecteerd, de periode daaraan voorafgaande elke 14 dagen. Tijdens de inspecties waren er ongeveer 10 imkers aanwezig. Door een projectleider en een assistent werden de hoeveelheid broed, stuifmeel, honing, het aantal steken, de totale indruk van elk volk en overige bijzonderheden vastgesteld en genoteerd. En nu zijn we dus halverwege. Te vroeg om conclusies te trekken, maar op tijd om de eerste ervaringen op een rijtje te zetten.

Begin april. Tijdens de eerste inspectie waren de bodemplanken bij de Eilandvolken als enige schoon. In de kunststofkisten was veel condens aanwezig. Alle volken stonden op één broedbak. Ze kre-

gen gelijk een tweede broedbak met vellen kunststraat ondergeschoven, een moerrooster werd gelegd en daarop een honingkamer met kunststraat. Door het koude weer werd er eerst weinig gebouwd. Half mei waren bij enkele Eilandvolken meerdere gesloten doppen aanwezig midden op de raat en aan de onderzijde. Er is toen gelijk gestart met demareren. Later in de maand kon van de Eilandvolken en Carnicavolken wat voorjaars honing afgenomen worden. De Buckfastvolken hadden de honing in broed omgezet en moesten worden gevoerd. Begin juni kreeg elk volk een kilo suikerdeeg en later in de maand tweemaal 2,5 liter suikerwater 1:1. Het meest opvallende in de periode half mei tot einde juni was het furieuze gedrag van de eilandbijen. Twee van de acht Buckfastvolken, 2/8 Carnicavolken en 6/8 Eilandvolken raakten moerloos door zwermen of andere oorzaak. Op 9 juni verrichtte Job van Praag van het bijenteelt Instituut te Celle een pintest voor onderzoek naar het poetsgedrag. De uitslag laat een grote variatie zien tussen de volken onderling. Elf juli reisden de volken af naar de Bosplaat. Lamsoorhoning stond op het verlanglijstje van de imker, de bijen vonden de nectar van de heide en later van de zeeaster minstens zo interessant. (wordt vervolgd).

Het weer in februari

Voor het midden van het land geldt over de periode 1971-2000 als normaal 79 uren zonneschijn, 48 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van 6,1°C.

Februarimaanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max. temp °C
2002	+	++ (130)	++ (10,2)
2003	++ (140)	- (21)	N
2004	N	+(73)	+(7,9)
2005	+	+	-(5,3)
2006	— (52)	N	-(5,4)

interview met teler Bertus Jochems

Bevruchtungskastjes in de schaduw

foto Ton Thissen

‘Professionaliteit is mijn handelsmerk’

Ton Thissen

15 Jaar geleden vestigde Bertus Jochems (1939) zich aan de half-landelijke Hoveniersweg te Zutphen. Vóór die tijd dreef hij een veehouderij, eerst in Loenen, later in Brummen. Hij deed het over aan zijn zoon. Onderwijl had hij het belang van bijen wel leren kennen doordat de fruitbomen rond zijn erf niet opbrachten wat hij ervan verwachtte. Hoewel hij tussen de bijen opgroei, duurde het toch tot 1980 voor hij zelf met bijen begon.

Het bord aan de weg vermeldt op nummer 16 een imkerij. En op het eerste gezicht voldoet de directe omgeving daar ook meteen aan. Achter het woonhuis valt je voorbij de moestuin een veldje phaecelia op met op het eind ervan een indrukwekkende bijenstal. Maar ook meer naar rechts, verscholen achter wat bijgebouwen ontwaart je een wat kleinere bijenstal. En daar zal het wel niet bij blijven, denk je dan. Ik neem me voor bij mijn gastheer, na ons gesprek, op een uitgebreide rondgang aan te dringen.

Imkers en imkers

Ik confronteer hem met een aantal categorieën imkers: beroepsimkers (honing/bestuiving), hobby-imkers met voorkeur voor bepaalde rassen en lijnen daarin, voor de biologisch-dynamische methode van imkeren en voor andere methoden, voor selectie en teelt en noem maar op. Hoe zou Bertus Jochems zich graag

geclassificeerd willen zien? Bertus: "Het is dus begonnen in 1980. Vervolgens kun je spreken van een hobby die gaandeweg uit de hand gelopen is. Maar niet zó ver dat je mij met de term beroepsimker zou moeten aanduiden. Desondanks heb ik het wel over professionaliteit. Daarmee bedoel ik dat je ook je hobby – of misschien wel juist je hobby – op verantwoorde wijze kunt en moet beoefenen. Dat je de bijen precies laat doen wat jij wilt.

‘Ik moet op het Buckfastgehalte van mijn bijen letten’

Omdat ik niet van agressieve bijen houd, ben ik me – na verschillende rassen te hebben geprobeerd – met de Buckfastbij gaan bezighouden. Het is een genoegen om met deze bijen te imkeren. Daar staat wel tegenover dat ik terdege op het Buckfastgehalte van mijn bijen moet letten. Dat heeft me tot de KI-teelt gebracht. Wil daar iets van terecht komen, dan dien je over een flinke dosis doorzettingsvermogen en over een goede leermeester te beschikken. Dat levert een zekere mate van beroepsvaardigheid op. Ik meen me die vaardigheid gaandeweg verworven te hebben".

foto Freek Blom

van *bijen* houden

foto Ton Thissen

Belommerde bijenstal met phacelia

Genetica

Ik breng te berde mij uit mijn schooltijd de erfelijkheidsleer te herinneren. Dat was geen gemakkelijk onderwerp. Onze cijfers voor biologie daalden in één trimester met wel 2 punten. Met die leer wordt een teler van bijen toch ook geconfronteerd? Bertus: "Ik heb het me via lectuur stap voor stap en met kritisch commentaar van o.a. Job van Praagh min of meer eigen gemaakt. Ik had wel altijd de praktijk bij de hand. Om voorbeelden zat ik nauwelijks verlegen. Die gingen trouwens wel eens de theorieën van Van Praagh te boven.

'Je doet de bijen als het ware een voorstel'

Het verhaal van de genetica is een lang verhaal waarin alle ins en outs nog lang niet helder zijn. Mij niet, maar ook de wetenschappers niet. Ik hou trouwens wel van vraagtekens als het selectie en teelt betreft. Ik ben daar op de eerste plaats natuurlijk praktisch mee bezig. Experimenteren ligt me wel. Je doet daarbij de bijen als het ware een voorstel door ze in een bepaalde situatie te brengen. Daar reageren zij op. De hamvraag is: waarom doen ze zo als ze doen? Alleen via het juiste antwoord op die vraag kom je verder. Maar dat antwoord komt je niet aanwaaien. Dat vind ik ook niet erg. Het hoort bij het spel dat je als teler speelt. En in dat spel zijn de meeste bijen slimmer dan de meeste imkers, de telers inbegrepen. Het doet me overigens wel wat als je na verloop van tijd in een Duits imkersblad een uitspraak leest die een van mijn experimenten bevestigt. Ik ben ze vóór geweest, stel ik dan met plezier vast.

Een veel gemaakte fout in de teelt heeft te maken met het feit dat men de warmbloedige en de koudbloedige teelt op één hoop gooit. Het feit alleen al dat de dar geen vader heeft en na de paring sterft, maakt een vergelijking tussen b.v. zoogdieren en insecten uiterst onbetrouwbaar. En dan het verschijnsel inteelt. Daar wordt verschillend over gedacht. Mijn standpunt is: inteelt is nooit goed, maar insecten zijn er wel heel gevoelig voor. Daar moet je dus goed op letten".

Techneut

Je weet zo'n beetje alles van bijen. Je bent een zoekende teler met zo nu en dan een pracht van een aanparing op basis van kunstmatige inseminatie, maar je moet je handen ook wel een beetje naar de apparatuur hebben staan, die KI mogelijk maakt. Met andere woorden: is Bertus Jochems ook een techneut?

"Mijn handen hebben nooit verkeerd gestaan, al zeg ik het zelf. Ik houd er b.v. wel van om oude spullen te hergebruiken. Een Duits blad vermeldde ooit dat van wat in de afvalbak terecht pleegt te komen Jochems iets weet te maken wat in de bijenhouderij van pas kan komen. Die manie had ik als veehouder al. Stoeien met beregeningsinstallaties b.v. vond ik destijds een heftige uitdaging. Ik heb, met andere woorden, niet al te veel moeite gehad met het onder de knie krijgen van de KI-apparatuur. Ook de kleine motoriek bleek bij mij redelijk ontwikkeld. En wat er dan overblijft aan vereiste vaardigheden is voor rekening van de vindingrijkheid, waarover ieder mens in zekere mate wel beschikt. Daar kom je tenslotte een heel eind mee".

Op mijn veronderstelling dat zo'n techneut wel nooit zo'n beste veeboer geweest kan zijn, liet hij me een etalagekast zien vol met medailles en bekens die hij destijds met zijn koeien won. Over teelt gesproken! Hij had er altijd al iets mee.

Hij: 'Ik had grote volken en nauwelijks nose-ma gevonden. Ik heb de varroa elk jaar intensief bestreden, mierzuur, oxaalzuur, apiguard en nog wat verboden middelen die ik uit België gehaald heb. Ik was er mee bezig van april tot december. Nooit bijensterfte gehad en toch zag ik in deze natte warme winter de bijen de kasten verlaten tot er uiteindelijk niet meer dan een kluitje bijen achter was gebleven. Ik heb nog maar 4 van de 20 ingewinterde volken over. De afgelopen weken heb ik overal gezocht naar een verklaring en een oplossing. Ik heb niets gevonden. Mijn bijen stonden op prachtige drachten dit jaar, bij iedere controle zag ik dikke stuifmeel- en honingkransen. Laat ze me ook niet vertellen dat het aan het weer ligt. Het lijkt wat dat betreft wel of we tegenwoordig in Midden-Frankrijk wonen, en daar is het voor de bijen nog beter dan hier. Dat stelletje onbenullen dat denkt het beter te weten en roept dat de bijensterfte komt omdat ik de varroa niet goed bestreden heb komt volgend jaar wel aan de beurt'.
Ik: 'Zoals jij nu dus, en weet je nog wat jij de afgelopen jaren hard van de toren riep.'
Hij: 'Schei uit, maar die onderzoekers weten er ook niets van terwijl er zakken geld naar

toe gaan.'
Ik: 'Dus dat kan maar beter stoppen?'
Hij: 'Dat zeg ik niet.'
Ik: 'Hoe zou jij het aanpakken?'
Hij: 'Monsters bijen uit dode volken bekijken, dan kom je vanzelf de oorzaak tegen'.
Ik: 'Dat doen ze ook, en de bekende virussen, sporen, noem alles maar op waaraan bijen doodgaan, worden daarin tot nog toe niet in opvallend hoge concentraties gevonden. Het kost heel wat tijd en kennis om mogelijk nieuwe virussen op te sporen. Dat vraagt kennis, waarvoor je maar bij een paar gespecialiseerde Universiteiten terecht kunt. Het zou wel mooi zijn als dat onderzoek ook in Nederland zou kunnen worden uitgevoerd. De NBV zou eens moeten kijken of dat niet op gang gebracht zou kunnen worden. Want er lopen hier goede virologen rond.'
Hij: 'Denk jij dat er wat uit zou komen? Want op deze manier gaan alle volken kapot'.
Zij: 'Ik denk niet dat alle volken eraan kapot gaan. De volken die het overleven, hoe klein ook, leveren weer een aantal nieuwe volken op. Als de oplossing voor dit probleem nog even uitblijft lost het zich misschien vanzelf op omdat op deze manier

alleen de resistente volken overblijven. Dan hebben we helemaal geen eilandexperiment meer nodig.'
Hij: 'Hanna, schei alsjeblieft uit.'
Zij: 'Het gekke is dat na het voorjaar bij imkers het thema bijensterfte snel op de achtergrond raakt en het gesprek op de bijenmarkten vooral gaat over de honingopbrengst. Heb jij nog wat kunnen slingeren?'
Hij: 'Ja, ik haalde onverwacht nog een mooie heidedracht binnen. Daarom snap ik nu niet dat bijna al mijn volken eraan onderdoor gaan.'
Zij: 'Welke volken hebben het tot nu toe eigenlijk wel overleefd?'
Hij: 'Geloof het of niet maar een paar kleinere volkjes. Opzetters op kunstraat'.
Zij: 'Je zou zelf een onderzoekje kunnen doen. Maak van die volken het volgend jaar zoveel mogelijk opzetters en kijk wat ervan komt. Kijk eens of de bijensterfte volgend jaar bij de nieuwe opzetters weer minder is dan bij de rest. Als dat zo is, dan weet je geen oorzaak maar ben je wel op weg naar een oplossing.'
Hij: 'Zo simpel zal het niet zijn toch?'
Zij: 'Geen idee, maar baat het niet, het schaadt ook niet. Bijenziekten zijn bijna zonder uitzondering broedziekten, en als je een volk een nieuwe start geeft met een nieuw broednest op mooie kunstraat, dan lijkt me dat niet slecht. Allerlei soorten bijen zwermen vaak en laten zo de ziekteverwekkers achter zich en....'
Hij: 'Hanna, stop eindelijk eens, betweter-tje, je kunt wel op alles een antwoord hebben, maar het is allemaal theorie. Als ik zou imkeren zoals jij het wil, dan komt er nog maar weinig honing uit de volken, en loop ik de hele dag zwermen te vangen. Dan is de lol eraf. Liever, nu je hier toch bent, zullen we samen?'
Zij: 'Oh, op die manier.'
Hij: 'Ja, ben ik de imker en mag jij zwermen.'
Zij: 'ehm, nou, bijenmannetje, zet hem op.'

Hanna Bijs

foto Gerrit van Barneveld

Primorskybij ruimt door varroamijt geïnfecteerd broed

door Ed Pieterse en Mari van Iersel

In 2001 is de stichting 'De Duurzame Bij' opgericht, die zich onder meer ten doel stelt de Primorskybij te onderzoeken waarvan gezegd wordt dat ze resistent is tegen de varroamijt.

Overlevingstests

Eén van de eerste stappen in het onderzoek was het uitvoeren van overlevingstests. Bij deze tests worden Primorskyvolken op de normale manier verzorgd, maar wordt op geen enkele manier de varroamijt bestreden. In de zwermtijd worden elke week doppen gebroken om zwermen te voorkomen en de koningin in de kast te houden. De overlevingstests hadden een ware slachting tot gevolg in het tweede jaar, omdat de varroadruk te hoog werd. Bij meerdere dode volken, zijn ongeveer 10.000 mijten op de onderlegger geteld.

In Nederland zijn twaalf Primorskykoninginnen van de zogenaamde witte lijn ingevoerd. Deze waren na 2 jaar op één volk na dood. Zoals u in het vorige artikel hebt kunnen lezen, bleken we de tests van de witte lijn met F1's uitgevoerd te hebben en daardoor is dit slechte resultaat niet verwonderlijk. Ook zijn er in 2002 nog zes Primorskykoninginnen uit de USA opgehaald om te testen en van na te telen. Hiervan hebben we zeven koninginnen nageteeld en daarvan was er in januari 2003 nog één in leven.

Ook in Kirchhain had men deze resultaten. Daar waren op een aparte proefstand 14 Carnica's, 12 F1's en 22 Primorsky's opgesteld. Van deze 46 volken waren in januari 2003 slechts vier Primorskyvolken over. De stichting kreeg 12 KI-koninginnen uit Kirchhain om te testen. Van deze volken is nageteeld en de volken die hieruit voortgekomen zijn, zijn in 2004 getest.

Raszuivere Primorsky's

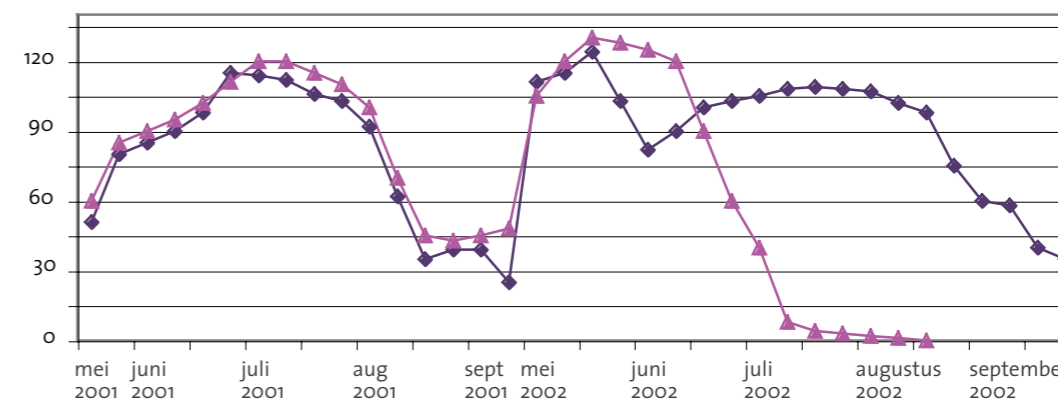
Van deze Duitse Primorsky's en van de Nederlandse Primorsky's hebben we nog steeds nateelt en weer nateelt, zodat we nu 44 zuivere koninginnen inwinterden. Ze worden in Nederland gevolgd op ontwikkeling, opbrengst, zwermneiging, zachtaardigheid, raamvastheid en uiteraard op resistentie tegen de varroamijt.

In Kirchhain waren er in 2004 ongeveer 150 koninginnen uit de USA in onderzoek. Koninginnen, rechtstreeks afkomstig van Dr. Rinderer en gegarandeerd raszuiver. Daarvan zijn, na een zware beginbesmetting met 400 mijten, aan het eind van dat jaar 10 volken overgebleven. Deze tests dienden om in één jaar de significantie van de resistentie aan te tonen.

Hagelschot in het broednest

We bleken nu volken te hebben die heel wat beter tegen de varroamijt bestand zijn. De vraag is dan op welke manier die Primorsky's dat deden. Natuurlijk werden de volken regelmatig gecontroleerd en daarbij viel de hoeveelheid lege cellen in het gesloten broed op. We dachten met het bekende hagelschotbroednest te maken te hebben. Ook zagen we veel gedeeltelijk geopende celletjes. Het deed ons aan Europees vuilbroed denken. Toen we de cellen verder openmaakten en de larven er met een pincet uittrokken, bleek er steeds een mijt in die cel te zitten. De larve was niet aangetast en zag er vers uit. Bij ons kwam de gedachte op dat de Primorskybijen bezig waren door de varroamijt geïnfecteerd broed te ruimen. Een regelmatige inspectie van de raten met gesloten broed en het onderzoeken van de leeftijd van de larven in de gedeeltelijk geopende cellen versterkte dit idee. We hebben half-opengebroken cellen uitvoerig bestudeerd en stelden vast dat er altijd één of meerdere mijten onder de larve aanwezig waren. Dit was ook het geval bij het darren-

Broedaanzet volk xx en volk yy

rode lijn: niet resistent volk, zwarte lijn: resistent volk

broed. We kwamen tot de conclusie dat de cellen met besmet broed rond de vierde dag nadat ze gesloten waren, opengemaakt werden en dat de pop werd verwijderd. Het lijkt erop dat het openmaken van het broed gebeurt, kort na het zich inspinnen van de larve. Er wordt ook wel broed opengemaakt en later weer gesloten. We weten nog niet alles. Het broed trekken is ook in Zuid Duitsland waargenomen.

Bij de controlevolken, de Carnica's, zagen we dit verschijnsel ook, maar in veel mindere mate. Het vroegtijdig trekken van het gesloten broed benadeelt de reproductiefactor van de mijten in een volk. Toen we voor het eerst het hagelschotbeeld zagen, dachten we dat het een gevolg van inteelt was, genetisch hagelschot zou je kunnen zeggen. Maar nu weten we dat het varroamijt hagelschot is. Broedtrekken ten gevolge van inteelt vindt bij open broed plaats. Broedtrekken in verband met een varroabesmetting vindt pas plaats nadat het broed gesloten is.

Gevolgen van het broedtrekken

Het is allang bekend dat bijen, broed dat niet in orde is, verwijderen. Tests op hygiënisch gedrag tonen dit duidelijk aan. Volken, die resistent zijn tegen AVB, verwijderen besmet open broed in een vroeg stadium. Dat is voor een volk een betrekkelijk gering verlies. Met het trekken van gesloten broed dat besmet is met varroamijten, gaat de hele investering in het verzorgen van de larven verloren. Soms is dat zo'n groot verlies dat de volkssterkte achteruit gaat.

Het lijkt erop dat resistente volken er als de kippen bij zijn om besmet broed te ruimen, terwijl niet-resistente volken pas aan het werk gaan als de besmetting ernstige vormen aanneemt. Het meer resistente volk zorgt er zo voor dat de varroapopulatie klein blijft. Het minder resistente volk laat het aantal varroamijten te hoog oplopen, waardoor er op een bepaald moment zoveel broed getrokken moet worden dat de volkssterkte in het gedrang komt. Een volk dat voldoende resistent is heeft soms wel een dip, maar komt er weer bovenop. Er worden nu arbeidsintensieve pintesten uitgevoerd om verschillen in het trekken van broed vast te stellen.

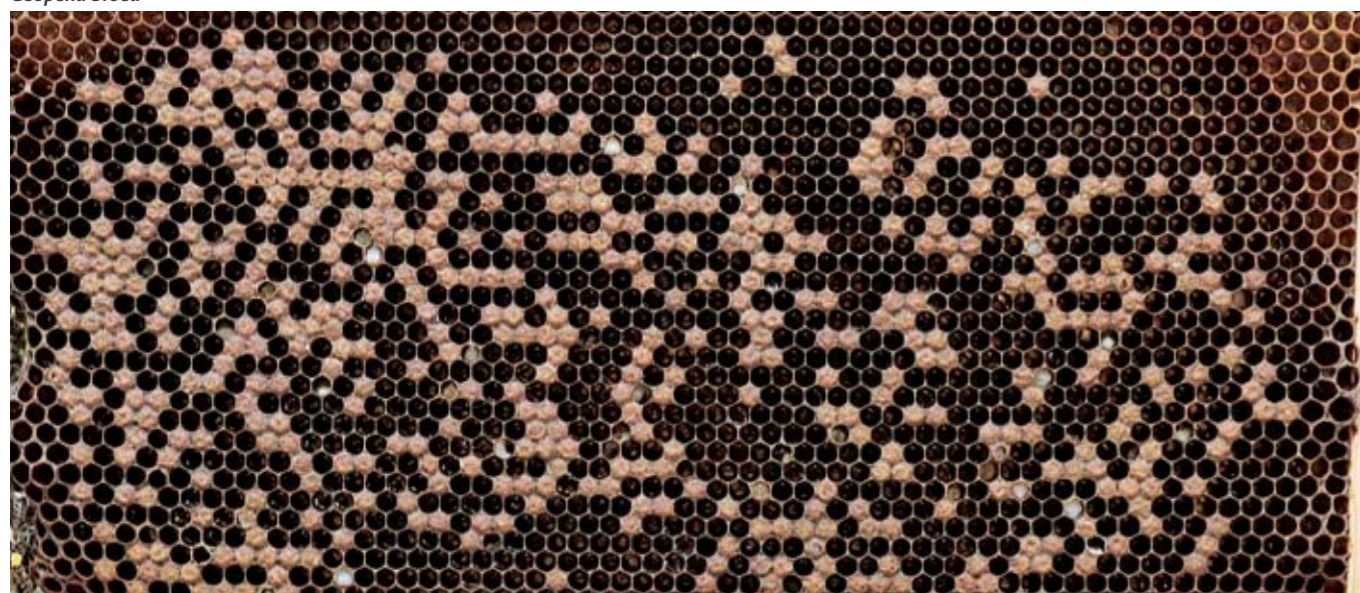
De grafiek laat een volk zien dat te laat begon aan broedtrekken en een volk dat al in het eerste jaar broed trok, waarbij het toch in het tweede jaar een dip kreeg maar het wel overleefde.

Voorlopige conclusies

De zuivere Primorskybij lijkt redelijk resistent tegen de Varroamijt. De Primorsky's zijn behoorlijk zachtaardig en men kan er goed mee imkeren. Als het inderdaad F1's waren welke we in 2001 kregen, kunnen we hoop koesteren voor de toekomst, hoewel de tot nu toe geteste Primorskykruisingen (F1 volken) niet allemaal weerstand tegen de varroamijt lijken te hebben. Van de Carnica lijkt het, hebben we nu nog geen resistentie tegen de varroamijt te verwachten.

Het ruimen van met varroamijten besmet broed is duidelijk veel sterker aanwezig bij de Primorskybij dan bij de Carnicabij.

Geopend broed

Broedraam

Natuurbouw...

Astrid Schoots

In en rond het bijenhouden is niets zwart-wit: in veel situaties is een verschillende aanpak mogelijk, elk met zijn voor's en tegen's. Deze maand bijenraat.

Het is voor veel imkers een dilemma: laten we de raampjes op onze voorwaarden uitbouwen, of laten we de raatbouw aan de bijen over? Willen we een perfecte of een natuurlijke raat – als dat al een tegenstelling is.

De belangrijkste bestaansredenen van kunstraat, raampjes en bedrading zijn dat je een bijenvolk beter kan controleren en beïnvloeden en dat je met minder inspanning meer honing uit de volken kan halen. Want het is heel wat moeilijker om honing te oogsten van vrij bouwende volken dan te slingeren uit een honingkamer boven een moerrooster.

We geven kunstraat om te voorkomen dat er warbouw ontstaat waardoor de raampjes niet meer uitneembaar zijn, en om te voorkomen dat er teveel darrenraat wordt gebouwd. We bedraden de raampjes om de kunstraat op zijn plaats te houden, om raat bij het slingeren wat meer stevigheid te geven. De draad-oogjes zijn er om het spannen van de draad te bevorderen. Draad, raampjes, gegoten of gewalste kunstraat: het is er voor de imker, voor de bijen hoeft het niet. Hoever moet de imker daarbij gaan? Wil hij een kast met 100% strakke en rechte raten of mag er wel een golfje inzitten?

De ene imker zal willen sturen en manipuleren, de andere imker laat het meer aan de bijen over en wordt getraakteerd op verrassingen van de natuur. Ieder zal binnen dit spectrum zijn eigen keuze maken. Maar het is belangrijk om te weten waarom je iets doet: om aan je eigen perfectionisme tegemoet te komen, of om het welzijn van de bijen.

UITZAKKEN, OPBOLLEN, KROMTREKKEN

Wanneer je kunstraat op het goede moment geeft wordt het perfect uitgebouwd, maar dat goede moment is niet altijd gemakkelijk te bepalen. Te vroeg inhangen geeft misvormingen in de kunstraat. De gewalste raat heeft hier veel meer last van dan het dikkere gegoten kunstraat, en kan zelfs buiten de kast al afwijkingen geven als hij meer dan een dag van tevoren wordt ingesmolten. Gewalst kunstraat is dunner omdat alle luchtbelletjes eruit zijn gewalst; gegoten raat krijgt zijn stevigheid omdat de kleine luchtbelletjes een schuimachtige structuur geven. Als je toch een voorraadje nieuwe ramen wil aanleggen kan je

deze het best opbergen met 2 cm dikke piepschuim-plaatjes ertussen, met elastiek bijeen gebonden. Opbolling kan ook ontstaan wanneer de raat te strak past en in de warme kast enkele millimeters uitzet, zeker als de bijen het niet direct uitbouwen. Oplossing: rondom enkele millimeters van het hout vrijlaten, of de kunstraat in een sterk verwarmde ruimte insmelten. Soms bouwen de bijen aan zo'n kromgetrokken stuk kunstraat keurig een nieuw raatje vast.

HORIZONTAAL OF VERTICAAL BEDRADEN

Voordeel van horizontale bedrading (meestal bij ramen met zaagsnede) is het makkelijker schoonkrabben van de braamraat. Om krullen of omklappen van de raat te voorkomen steek je de bovenste rand in de zaagsnede, of je spant de bovenste draad dicht bij de toplat. Bij ramen zonder zaagsnede spant men meestal verticaal. Houd dan voldoende ruimte tussen de zijlaten en de buitenste draden, om er later met de draadspanner nog bij te kunnen. Een nadeel bij verticaal spannen kan zijn, dat de lange en dus buigzame top- en onderlatten door de spanning van de draden wat krom naar binnen kunnen trekken, zeker als de imker te hard trekt. Van het vel kunstraat moet dan wat afgesneden worden om nog te kunnen passen. Wanneer de toplat teveel doorbuigt wordt de bijenruimte tussen de bakken te groot, en gaan de bijen meer braamraat bouwen.

OOGJES EN OPSPANNEN VAN DE DRADEN

Bij gebruik van draadoogjes laat het draad zich gemakkelijker spannen. Maar bij het wegkrabben van braamraat blijf je er met de beitel achter haken, waardoor ze van hun plaats komen en een nog groter obstakel vormen. Als je geen oogjes gebruikt lukt het niet om de draad in één keer strak te zetten, maar je moet dan elke overspanning apart aantrekken. Uiteindelijk hoef je dan minder hard te trekken dan wanneer je in een keer de hele draad strak moet zetten. Een mooie uitdrukking is, dat je moet kunnen 'harpspelen' op de draden: ze moeten goed aangespannen zijn of in ieder geval een rechte lijn vormen. Je kan tijdens het aanspannen de latten iets naar binnen toe buigen en dan de

draad met een spijkertje vastzetten; als je daarna de latten loslaat wordt de draad automatisch gespannen. Oude draad kan na omsmelten van het raampje weer op spanning gebracht worden met een draadspanner: door een ribbelige

zigzag in de draad te trekken word deze a.h.w. korter. De draad komt zo ook beter in de was te liggen, maar het insmelten moet nu wel met een accu gebeuren, omdat het ouderwetse en zeer doeltreffende (boven een kaars verwarmde) raderwiel hierop minder grip heeft. Een gladde draad laat zich met zo'n wielje wel perfect in de was insmelten.

Door de bedrading is raatuitsnijden lastig, maar als je de ramen in zijn geheel uitsmelt wordt de was met propolis verontreinigd, waardoor het smeltpunt verlaagt en de mooie gele kleur verdwijnt. Ook het schoonkrabben na het uitsmelten is lastig.

OF HELEMAAL GEEN DRAAD?

Horizontale of verticale bedrading geven weinig verschil in sterkte. Maar een raam dat eenmaal uitgebouwd en bebroed is, is zo sterk dat draad niet nodig is -terwijl versgebouwde raat altijd bros en kwetsbaar is, zelfs als het bedraad is. Wanneer je echter bij het slingeren rustig gaat doen, overleven ook zulke ramen de honingooft doorgaans prima.

Draad dient dus vooral om -in afwachting van het uitbouwen- uitzakken e.d. te voorkomen. Als wij dus erin zouden slagen om nieuwe ramen aan de bijen te geven op het moment dat ze nodig zijn, zodat ze dus direct uitgebouwd worden, kunnen we afstappen van die arbeidsintensieve en bij-onvriendelijke gewoonte. Want je kunt je ook afvragen wat het effect is van een 'kooi' van staaldraden (per bak zo'n 20 tot 50) op dieren die zo gevoelig zijn voor metaal en magnetisme.

In de broedkamer maken de bijen de raat van nature alleen aan de zijkanten en bovenkant vast; de onderkant laten zij altijd los hangen. Dit heeft te maken met hun manier van communiceren: de trillingen van bijvoorbeeld de bijendans zijn dan beter over de hele raat te horen en te voelen. (Zie ook Bijen 1999, the-manummer communicatie). Met het algemene advies om de raat rondom stevig tegen het raam aangesloten vast te zetten ('vooral aan de onderkant laten aansluiten, naar boven toe vul-

len de bijen het gat wel weer op'), werpen wij alwéér een nieuwe hindernis op voor de bijen.

NATUURBOUW

Het bouwen zonder draad heeft dus veel voordelen. Maar ook het gebruik van kunstraat kunnen we drastisch minderen, en de bijen alleen een zg. bouwraam geven, met als voorbouw een smal strookje kunstraat of een hoekig toplatje. Het bouwen en waszeten hoort bij de natuurlijke driften van een bijenvolk en is in die zin gezondmakend. Kunstraatvellen zijn doorgaans zo dik, dat er nog maar weinig nieuwe was uitgezweet hoeft te worden. De zuinige tegenwerping dat alles zelf laten bouwen 'teveel honing kost' (hoeveel? het gaat om grammen) wordt tenietgedaan door de toegenomen vitaliteit en dus grotere haaldrift. Ik denk ook, zeker nu er zoveel volken sterven, dat bijenwelzijn belangrijker is dan honingooft. Een goede compromis is om alleen in de honingkamer kunstraat te gebruiken, en dan liefst van eigen waskringloop. Verder kan je aan zo'n bouwraam goed zien in welke fase van ontwikkeling een volk verkeert.

Het uitbouwen lukt het mooist bij een zwerm; oudere volken kan je beter geleidelijk laten overstappen op natuurbouw: steeds één bouwraam tegen het uitbreidende broednest. Wanneer je teveel lege ramen ineens geeft kan er, vooral buiten het broednest, gemakkelijk spekraat of te veel welving ontstaan. Wanneer er te dikke honingranden uitsteken is dat lastig werken in de bijen en krijg je een knoeiboel. Maar hierom hoef je de natuurbouw niet te laten: je kan dit bij vers gebouwde raat het best in een vroeg stadium even platdrukken met de beitel. Anders schuiven de volgende nieuwe raten teveel op en worden scheef tegen de raampjes gebouwd in plaats van mooi ingelijst. Wanneer je toch een hele broedkamer ineens geeft, plaats deze dan onder het volk en wissel kunstraat met open bouwraam af. Bij een kleinere raatafstand van 35 mm worden de ramen mooi glad uitgebouwd. De daarvoor benodigde 11-raams in plaats van 10-raams afstandsstrip is te koop bij o.a. het Bijenhuis.

Maar het belangrijkste en ook het moeilijkste in het laten uitbouwen van zowel kunstraat als kale ramen, is het kiezen van het goede tijdstip: tot april en na half juni wordt vooral werkterraat gebouwd, in de tussentijd wordt in verhouding erg veel en verspreid darrenraat gebouwd.

Wanneer het lukt dit stukje vakbekwaamheid ook onder de knie te krijgen, doe je de bijen én jezelf veel plezier.

Losse raatjes, groeiende zwermstemming

Smal en verwaald raatje: zwak volk

Ijzeren kooi

Driehoekige toplat i.p.v. voorbouwstrook

Bouwkundige perfectie

Versillende bouwmoelijkheden

Bijen kunnen explosieven ruiken

Op 9 december jl. zag ik op CNN een kort maar duidelijk filmpje over dit thema, en al eerder enkele korte berichten in de kranten. Het intense reukvermogen van bijen kan ingezet worden om explosieven te kunnen opsporen op bijvoorbeeld vliegvelden of treinstations.

In Engeland is een onderzoeksinstituut, Inscentinell genaamd, die de bijen hierop traint. De onderzoekers geven een korte training aan bijen, door de geur van explosieven steeds te combineren met wat voedselaanbod op een wattenstaafje. Zo ontstaat de associatie, dat deze geur voedsel is.

Nadat de bijen hierop getraind zijn, worden er drie bijen in kokertjes in een cassette gestopt, waarbij alleen kop en voorpootjes vrij kunnen bewegen. Deze cassette gaat in een zg. snifferbox, die via pijpjes buitenlucht binnenlaat. Met deze handzame box kan men personen en bagage controleren. Wanneer nu de bijen de gevreesde explosiegeur waarnemen, steken zij hun tong uit, op zoek naar het voedsel. Deze beweging wordt door een ingebouwde camera geregistreerd en het veiligheidspersoneel wordt gealarmeerd.

De onderzoekers kunnen de bijen hierop trainen in ongeveer 15 minuten, wat vele malen goedkoper en sneller gaat dan bij bomsnuivende honden. Ook zeggen zij dat de bijen niet voor de gek gehouden kunnen worden door de explosieven in honing te verpakken.

Deze levensreddende technologie is op meer gebieden toe te passen: bijen kunnen ook getraind worden op het ontdekken van bepaalde ziektegeuren bij mensen of droogrot in gebouwen.

Het filmpje werd afgesloten met een welgemeende verzuchting van de journalist, dat het hem toch wel speet voor de bijen om zo weggeloopt te worden, terwijl het voor honden puur plezier is om te mogen snuffelen!

CNN, 9-12-06. Inscentinell, M. Briens, Engeland.

Euodia hupehensis

Nog een keer Euodia

Naar aanleiding van het artikeltje over *Euodia hupehensis* (ook wel *Tetradium danielii*) hebben zoveel mensen gevraagd waar deze te koop is, dat ik maar even heb gegoogled. In een flink aantal kwekerijen is deze prachtboom te vinden. In Boskoop drie keer: bij Boomkwekerij Kolster, bij Plantentuin Esveld, t 0172 213289 en bij Zwijnenburg t 0172 216232. Verder in de kwekerij Arborealis in Nijeberkoop t 0521 383696. In het oosten heb ik geen kweker kunnen vinden.

Nog meer Euodia-informatie is te vinden via de zoekfunctie van de website www.bijenhouden.nl.

Bijen maken afdakje bij flinke regenbui

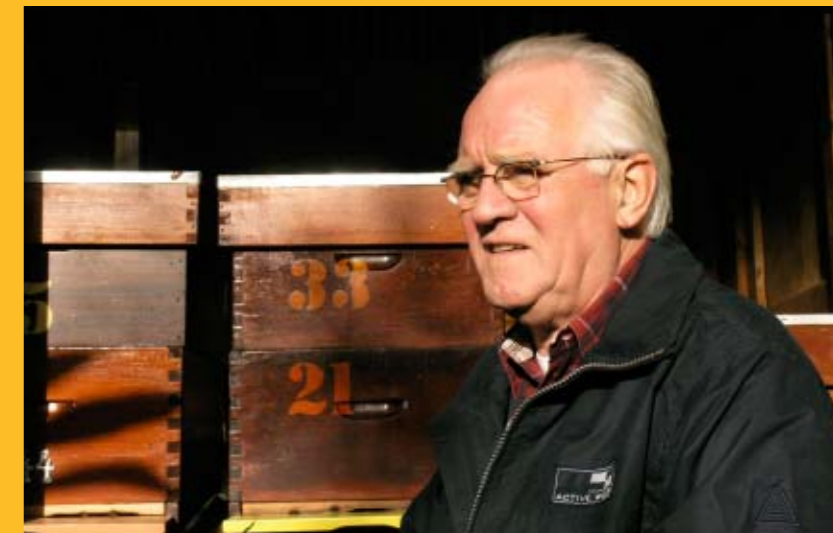
Bijen doen ons altijd weer versteld staan. De Amerikaanse bijenonderzoeker Thomas Seeley ontdekte, hoe bijen in een zwerm-tros reageren op allerlei extreme weersomstandigheden.

Bij een flinke regenbui krimpt de omvang van de tros en nemen alle buitenste bijen dezelfde houding in: allemaal evenwijdig aan elkaar, met de vleugels gevouwen op de rug en de kopjes weggedoken onder het achterlijf van de bij erboven. Zo ontstaat een prachtig afwaterend afdakje van een laag bijen, één tot drie bijen dik. Direct bij regen nemen de bijen deze positie in. Bij leeftijdsmetingen bleek, dat dit afdakje vooral door de oudere bijen verzorgd wordt; de jongere bijen blijven beschut binnen in de tros. Zogauw de regen over is, schudden de bijen hun vleugels droog en nemen zij weer kriskras willekeurige plaatsen op de tros in. Dit schouwspel hebben we allemaal wel eens kunnen zien, al was het alleen maar bij het water vernevelen op een te scheppen tros.

Maar de volgende waarneming is zo mogelijk nog spectaculairder: wanneer de tros volop door de zon beschenen wordt, dijt de tros uit en wordt deze steeds groter en luchtiger. Alleen gaat dit luchtiger worden niet zomaar: er vormen zich heel gestructureerd en verdeeld over de hele tros een aantal verticale luchtkanalen, die met dwarsverbindingen met elkaar verbonden zijn. Op verschillende plaatsen in deze afvoerkanalen bevinden zich ventilerende bijen, die de warme lucht aan elkaar doorwapperen en zo naar buiten afvoeren. Kampioen klimaatbeheersers! *Schweizerische Bienen-Zeitung, augustus 2006.*

Astrid Schoots

bijschrift

Bijenhouden als tegenwicht

Er waren verheugend veel aanmeldingen op onze oproep (BIJEN 15(10): 284(2006) voor deelname aan het werk van de NBV commissies of werkgroepen. Acht personen meldden zich en we zijn bezig om in samenwerking met de voorzitters van de commissies te bezien of de vereiste kwalificaties aanwezig zijn en op welke wijze zij kunnen gaan deelnemen.

Het werk van de NBV gebeurt grotendeels door vrijwilligers en de vereniging moet dus met regelmaat een beroep doen op haar leden om haar of zijn deskundigheid in te zetten. Ik vind het van betrokkenheid getuigen als mensen zich aanmelden voor het werk van de NBV. Tot dusver zijn er voldoende enthousiaste leden te vinden die om niet mee willen werken om het werk voor alle leden uit te voeren.

Af en toe verbaas ik me erover dat de magie van het bijenhouden zo aantrekkelijk blijft dat er elk jaar zich weer nieuwe imkers aanmelden. Weliswaar loopt het ledenaantal de afgelopen jaren enigszins terug, maar als ik van Roel ten Klei hoor dat in 2005 maar liefst 250 nieuwe imkers zich hebben aangemeld voor de vereniging, denk ik dat het bijenhouden volop belangstelling heeft.

Het is interessant om na te gaan wat mensen beweegt om imker te worden. Het zal voor een ieder wel wat verschillen, maar het heeft veelal iets te maken met tegenwicht zoeken tegen de vaak nuchtere maatschappelijke werkelijkheid. Van veel zaken in ons dagelijks leven en werk worden we niet warm of koud; het werk dient te worden gedaan en het leven wordt geleefd.

Inspiratie als tegenwicht kan bijvoorbeeld opgedaan worden in het ritme van de ontwikkeling, telkens weer, van het bijenvolk. Die ritmes zien we ook in de natuur: het is het ritme van de seizoenen en van bijvoorbeeld eb en vloed. Telkens weer ontroepend en inspirerend. In ons dagelijks leven zijn controle en beheersing belangrijke begrippen. Vooral in ons werk worden we daar vaak op afgerekend. Bijen onttrekken zich aan die controle. Hoewel wij imkers het elk jaar weer proberen, hebben bijen hun eigen ritme en laten zich maar zeer ten dele sturen. Misschien is dat wel een van de aantrekkelijkste kanten van bijenhouden. Het is spannend en het inspireert. Het boek van Arie Koster over (dracht)planten en omgeving, dat in mei gaat verschijnen, gaat ook over deze inspiratie. Zorg dat mensen in een omgeving

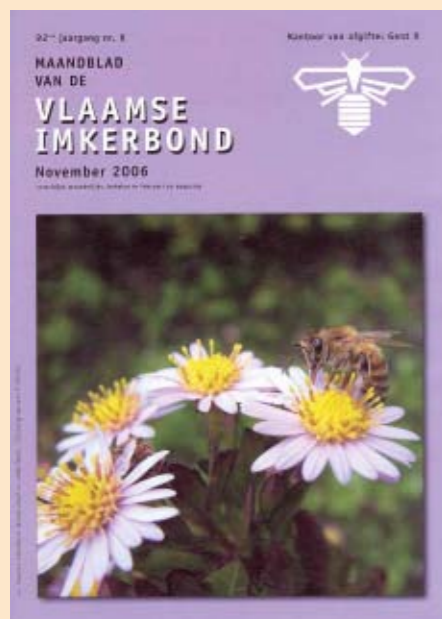
wonen waar ze kunnen genieten van natuur, planten en bloemen. Dat is goed voor ze. Laat ze kennis maken met de waaier van kleuren in de zomer en met groei en verval, waarna de sprankeling van de lente toch weer komt met fris groen. Dat geeft inspiratie en levensvreugde.

Nu in het vroege voorjaar is er toch een spannende afwachting hoe de bijen de winter uitkomen en wanneer en hoe ze zich gaan ontwikkelen tot een volwaardig bijenvolk in mei en juni.

Jos Plaizier

Maandblad van de Vlaamse Imkersbond

Het maandblad van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond (KVIB) blinkt uit door uitstekende informatie aangaande de bijenteelt in al haar facetten en is het meest gelezen imkersblad in Vlaanderen. Het maandblad van de Vlaamse Imkersbond heeft ook veel Nederlandse lezers. Hierbij informatie over het lidmaatschap in 2007.

Nieuwe leden

Lid/abonnee wordt je door € 26,50 te storten op de rekening van de KVIB. Reeds verschenen nummers worden nagestuurd (indien voorraadig). Het 'lidnummer' hoeft niet te worden ingevuld, dat staat vermeld op het adresetiket van het eerstvolgende maandblad.

Hernieuwing

Nederlanders die vroeger al lid waren bij de Koninklijke Vlaamse Imkersbond ontvangen géén uitnodiging tot betaling. Stort je contributie rechtstreeks aan de Koninklijke Vlaamse Imkersbond. Bij de betalingsopdracht dient het 'lidnummer' te worden ingevuld.

Betalingsgegevens

Het bedrag van € 26,50 overschrijven op onderstaand rekeningnummer. Gegevens voor buitenlandse betalingen IBAN: BE 74 7330 0346 0607 (uw bank mag géén extra kosten berekenen) BIC: KREDBEBB
Ten name van: Koninklijke Vlaamse Imkersbond vzw, Wautersdreef 21,

B-9090 Melle, België met als vermelding: "Vrij lid VIB 2007 + eventueel uw lidnummer (*) + naam + adres"

(*) Lidnummer staat vermeld boven uw naam op het adresetiket van uw maandblad. Het bestaat uit zes cijfers en ziet eruit als volgt 501* * *

Nadere informatie

Voor verdere inlichtingen betreffende uw lidmaatschap kunt u contact opnemen met Nadine De Waele, penningmeester van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond. t 0032-93 86 84 23 of per e nadine_de_waele@hotmail.com (Bij 'onderwerp': vermeld steeds je lidnummer; bijvoorbeeld: 501 001 - Jef Imkers - adreswijziging) of via onze website www.konvib.be.

Gert-Jan Loman wint 'Bep Vos wisselbeker'

De 'Bep Vos wisselbeker' voor de imker met de mooiste honing van Laren en Blaricum gaat dit jaar naar Gert-Jan Loman uit Blaricum. Hij was op 20 november jl. de overtuigende winnaar van de honingkeuring, met maar liefst vier potten honing met de maximale score van tien punten.

De tweede plaats was voor de winnaars van de voorafgaande twee jaar: dhh. Zwanikken uit Laren. Ze hadden weliswaar ook een maximale score, maar het percentage suiker was een fractie lager. Zij waren erg teleurgesteld maar zeiden 'volgend jaar winnen wij weer'.

De keurmeesters Johan Calis en Van Dalen moesten dit jaar hun oordeel vellen over 18 ingeleverde bijenproducten. Dat waren er wat minder dan vorig jaar, wat echter vooral te wijten valt aan het ontbreken van heidehoning dit jaar.

Waren de keurmeesters verleden jaar vol lof over het niveau van de ingeleverde honing, dit jaar waren zij minstens zo tevreden. Het zeer droge voorjaar van 2006 zorgde voor prachtige honing.

Uiteindelijk mocht de zeer opgewekte winnaar de wisselbeker ontvangen uit handen van de wethouder van Cultuur van de gemeente Laren, dhr. Leo Janssen. Deze gaf ook aan, dat verenigingen als de Bijenvereniging Laren/Blaricum een belangrijke rol spelen in het dorpsleven en een waardevolle traditie in stand houden.

Veertig jaren trouw

Kort voor het uitreiken van de prijzen was een lid van de Nederlandse Bijenhoudersvereniging NBV extra in het zonnetje gezet door voorzitter Johan Calis: deze overhandigde een erespeldje van de landelijke vereniging aan de Hilversumse bijenhouder Bert van Duffelen, die al jaren aangesloten is bij de Larense afdeling, en officieel veertig jaar geregistreerd staat als imker. Bert van Duffelen is een buitengewoon ervaren imker die altijd prima resultaten heeft met zijn bijen en zeer betrokken is bij het verenigingsleven. Behalve de contactpersoon voor bijenziekten in de regio is hij ook jarenlang betrokken geweest bij de reis naar de fruitboomgaarden. Van Duffelen: "Het reizen van de imkers uit Laren was voor mij de belangrijkste reden om hier lid te worden. Andere verenigingen, zoals in Hilversum, doen dat niet en ik vind het belangrijk om als imker je bijen de bomen te laten bestuiven". De laatste jaren moet hij het, door zijn leeftijd gedwongen, met wat minder volken doen.

Een volle blokhut

De avond was overigens bijzonder goed bezocht. Vooral de aankondiging van de spreker van de avond, Wouter Vuyk van imkerij de Traay had een veertigtal belangstellenden naar de Blokhut gelokt. Onder hen natuurlijk veel imkers uit de omgeving met te keuren producten maar ook enkele niet-bijenhouders die graag de avond bij wilden wonen. Zij werden beslist niet teleurgesteld want het verhaal van Vuyk was zeer interessant. Ook volgend jaar zal de bijenvereniging weer haar keuring organiseren want door het kritisch bekijken en keuren van de geproduceerde honing kunnen de Larense en Blaricumse honingliefhebbers een uitstekend lokaal product kopen van een zeer hoge kwaliteit.

Informatie: Bart Vos, 035-5316239.

Vergaderdata NBV

In 2007 vergadert het Hoofdbestuur van de Nederlandse Bijenhoudersvereniging NBV op onderstaande data. Mocht u stukken hebben ter bespreking dan kunt u met deze data rekening houden. 18 januari, 8 maart, 12 april, 14 april (groepen en HB in Wageningen),

28 april (Algemene Ledenvergadering in Wageningen), 10 mei, 14 juni, 23 augustus, 15 september (groepen en HB in Wageningen), 11 oktober, 8 november en 13 december. Wijzigingen voorbehouden.

Afdeling Ruinen

Koop Kreulen, Ruinen.

Op 27 en 28 mei 2006 gaf de voorlichtingscommissie van de NBV afdeling Ruinen e.o. acte de presence in het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten. Tijdens deze presentatie lieten de leden voor de eerste keer hun nieuwe zomertent zien.

Toen was het nieuwe logo van de landelijke NBV nog niet bekend.

Praten met bijen en imker

Winnaars Dick Vunderinkfonds

Henk Vermeulen, vz. 't Wilgenroosje
Voor de bezoekers van ons verenigingsgebouw is het plezierig de imker van-

Kijken en luisteren zonder kans op een steek

achter een glazen wand op de vingers te kijken.

Nog plezieriger is het wanneer je met de imker ook communiceren kunt. Bijvoorbeeld door middel van een intercom.

Voor de aanschaf daarvan deden wij een beroep op het Dick Vunderinkfonds. Op 3 april jl. ontvingen wij van het secretariaat van de NBV het bericht in de prijzen te zijn gevallen: "bijgaand ontvangt u onze waardebon van € 150,-. Dit bedrag is aan uw vereniging toegekend voor het communicatiesysteem in de glaswand van uw bijenstal".

Allereerst wil ik het Dick Vunderinkfonds ook namens onze leden hartelijk dank zeggen. Inmiddels is het een en ander geïnstalleerd, zoals ook uit de foto's blijkt. Het systeem werkt uitstekend. Om te voorkomen dat de intercom telkens overschakelt van de bijenzijde naar de bezoekerszijde – het systeem heeft een voorkeur voor wie het meeste lawaai maakt – hebben we gekozen voor de volgende instelling: bij de bezoekers staat continu de luidspreker open. Ze horen de bijen zoemen en de imker uitleg geven. Het zoeken geeft de bezoekers de indruk midden tussen de bijen te staan. Als de bezoeker een vraag wil stellen aan de imker, drukt hij op een knopje waardoor het systeem omkeert. Zodra de vraag gesteld is en de vragsteller het knopje loslaat keert het systeem weer automatisch om. De imker

Praten kan ook, via de intercom

NBV

NEDERLANDSE BIJENHOUDERSVERENIGING

VERENIGINGS NIEUWS

Jaargang: 2

Maand: februari 2007

kan nu antwoorden. Afgelopen maand (september) hebben al een paar honderd bezoekers, waaronder 160-tal scholieren veilig vanachter de glaswand met de imker en de bijen kunnen praten. Deze intercom is een aanwinst voor ons verenigingsgebouw.

cursussen

Bijenhouden (basis), Almere

De NBV afdeling Zuid-Flevoland te Almere start eind februari/begin maart genoemde cursus. Theorie- en praktijklessen zullen plaatsvinden op ‘Het Eksternest’, op land-goed ‘De Kempphaan’. Docent: C.de Schipper uit Soest. Opgave en inl.: C.M. Dol, **t** 036-53 27 997, **e** cordol@hetnet.nl

Bijenhouden (basis), Amstelland

De NBV afdeling Amstelland start begin dit jaar genoemde cursus. Inl.: H.S. Kooij, **t** 020-64 52 285, **e** hskooij@hetnet.nl

Bijenhouden (oriëntatie en basis), Amsterdam

NBV afdeling Amsterdam organiseert eerstgenoemde cursus voor diegenen die geïnteresseerd zijn in bijen en het imkeren zónder dat zij direct de bedoeling hebben om bijen te gaan houden. Twee keuze-data: zat. 24 februari of zat. 10 maart (van 10.00-12.00 uur). In april of mei zal er nog een praktijkinstuif worden gehouden. Kosten € 10,-.

In maart 2007 start de basiscursus (15 lessen tot september). Elke cursist krijgt een bijen-volk om, onder begeleiding, gedurende het bijenseizoen voor te zorgen. Leslocatie: in het museum op het Nieuwe Bijenpark in Amsterdam. Inl.: R. Hoogendoorn, **t** 020-6103401, **e** rieshoog@hetnet.nl, zie ook *i* www.bijenpark.nl.

Bijenhouden (basis), Arnhem

NBV afdeling Arnhem/Velp start in februari en maart met drie theorielessen (10 praktijklessen van april t/m sept.) op het terrein van het Nederlands Openlucht Museum te Arnhem. Inl.: J.H. Geltink, **t** 026-44 32 386, **e** geltink@planet.nl, zie ook www.debijenstal.nl

Bijenhouden (basis), Deurne

NBV afdelingen Peelland en Deurne starten op 13 februari genoemde cursus in Deurne (8 theorie- en 8 praktijklessen op dinsdagavond en zaterdagochtend). Iedereen is welkom, met name vrouwen en jongeren. Kosten € 125,-, excl. boeken, inl.: J. Berkers, **t** 0493-317728, **e** j.berkers16@chello.nl.

Bijenhouden (basis), Egmond

Bij voldoende deelname start medio maart in Egmond deze cursus. Inl.: Piet Kuijs, **t** 072-50 51 567, **e** Anitassenpietk@planet.nl.

Bijenhouden (basis), Overijssel

De NBV groep Overijssel-Oost start theorielessen (totaal 5 lessen) op dinsdag 6 maart, praktijklessen (totaal 10 lessen) verdeeld over het bijenseizoen tot midden oktober. Lessen in de bijenstal van afdeling Enschede, kosten € 125,-. Inl.: Henk Roerink, **t** 053-43 27 711, **e** henk.roerink@home.nl of Henk Buter, **t** 0524-56 19 61, **e** buter201@zonnet.nl of www.pelmolenimker.nl.

Bijenhouden (basis), Friesland

NBV groep Friesland start in maart genoemde cursus. Theorielessen in Drachten, locatie praktijklessen hangt af van herkomst cursisten. Inl.: Kobi de Boer, **t** 058-21 22 453, **e** kobideboer@hetnet.nl.

Bijenhouden (basis), Gooiland

De NBV afdeling Gooiland (Hilversum, Wijdemeren & Omstreden) start eind februari/begin maart genoemde cursus. De theorie- (elke twee weken een les) en praktijklessen zullen op de zaterdagmorgen gegeven worden in de verenigingschans. De kosten bedragen € 125,-. Inl. en opgave bij: Henk Rempe, **t** 035-58 23 127, **e** hrempe@hetnet.nl.

Bijenhouden (basis), Helmond

NBV afdeling Helmond e.o. start in februari deze cursus in Helmond (8 theorie- en 10 praktijklessen). Inl.: Bert Lemmens, **t** 0492-381303, **e** a.grinsven3@chello.nl.

Bijenhouden (basis), Rotterdam

Het Ambrosiusgilde Rotterdam start op 28 februari 2007 deze cursus. Aandacht voor honingbijen en wilde bijen. De kosten bedragen € 125,-. Inl.: Rob Out, **t** 010-23 40 826, **e** out.tor@12move.nl.

Kennismakingscursus bijenhouden, Ruinen

Afdeling Ruinen start deze cursus met theorie op 5, 12, 19 en 26 april 2007 (van 20.00-22.00 uur bij Hotel ‘Kuik’), praktijk op zaterdag 19 mei (13.30-16.00 u.) en vrijdag 1 juni (18.30-20.30 u.) bij bezoekerscentrum in de Benderse. Kosten € 25,- incl. cursusboek en koffie/thee. Inl.: Jan Mansier, **t** 0522-47 21 52, **e** mansier@uwnet.nl.

Bijenhouden (basis), Koninginnenteelt, Bestuiving, Wehl

De ABTB afdeling Wehl start genoemde cursussen in februari 2007. Inl.: N.D. Wams, **t** 0314-68 42 16.

Kennismakingscursus bijenhouden, Zuidlaren

NBV Afdeling start in april genoemde cursus in het verenigingsgebouw te Zuidlaren. De bijeenkomsten bestaan uit theorie- en praktijkdelen. Kosten € 20,- incl. cursusboek en consumptie. Inl.: Jan Enne Dees, **t** 0592-27 23 83, **e** jedees@hetnet.nl

Cursus drachtplanten, Weert

Deze cursus start dit voorjaar in het NMC te . Docent is dhr. L.v.d. Goor. Inl.: M.v.d. Boogaert, **t** 0495-52 00 80, **e** m.v.d.boogaert@tiscali.nl.

vraag & aanbod

Te koop: bijenvolken, zowel compleet als op raam. Ook verkopen wij alle imker-materialen o.a. honingslingers, bijenkorven en kasten (Red Cedar of vurenhout), nieuw of gebruikt, alle maten kunstraat. Informeer vrijblijvend naar onze speciale prijzen of kijk op: *i* www.dewerkbij.nl of **e** info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, **t** 0317-61 29 42, **f** 0317-61 41 91, **m** 06-54 73 29 62.

Te koop: bijenvolken met of zonder kast, nieuw model bijenkasten. Alle maten kunstraat, alle imkermaterialen, ook honingverkoop. Openingstijden: wo., vd. en zat. of na telefonische afspraak **t** 0485-45 42 76. Imkerdepot Mia v.d. Heijden, Voortsestraat 19, 5454 GR St. Hubert. Elke eerste zondag van de maand staat van 09.00-11.00 uur de koffie klaar.

Te koop: bijenvolken carnica F1 in kasten. G. Thijssen, Oud Goltenweg 55, 5916 NR Venlo, **t** 077-35 41 901, **m** 06-21 21 79 28.

Te koop vanaf eind mei: jonge Buckfast-koninginnen, deze zijn ook leverbaar op 3 of 6 ramen, levering in volgorde van binnenkomst. Even BIJpraten? Kom dan op zaterdag naar de winkel, de koffie staat klaar. Imkerbedrijf DEVO, Prof. Lorentzstraat 28a, Tilburg, **t** 013-54 20 278, **m** 06-22 24 47 13, **e** info@zoemexpress.nl, *i* www.zoemexpress.nl.

Bloemen- en Lindehoning, zeer goede kwaliteit en voldoende voorraad. Imkerij Het Korfje, **t** 0529-48 35 85 (Nieuwleusen).

Wij kopen uw Nederlandse honing en verkopen alle soorten honing in grote en kleine hoeveelheden. Ook stuifmeel, honingkoek, honingsnoep e.d. Ook zijn wij dé leverancier voor uw markt of braderie! Vraag vrijblijvend onze speciale prijzen of kijk op *i* www.dewerkbij.nl of **e** info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, **t** 0317-61 29 42, **f** 0317-61 41 91, **m** 06-54 73 29 62.

Vof het Ielgat. Voor imkermaterialen en bijenproducten. Geopend tijdens het bijenseizoen van di. t/m vd.: 10.00-17.00 uur. Za.: 10.00-13.00 uur. In het winterseizoen alleen wo. Van 13.00-17.00 uur. **t** 0592-38 93 49, *i* www.ielgat.nl.

Het adres in Limburg voor al uw imkermateriaal. Cosmetics, gelee royale, propolis, pollen, bijenwaskaarsen, honingkoek enz. Altijd scherpe aanbiedingen. Open: do. en vd.: 10.00-17.00 uur, za. 10.00-15.00 uur of na tel. afspraak. ANNÉ, was-en natuurproducten, Oude Blaarstraat 130b, B-3700 Tongeren (15 min. van Maastricht). **t** 0032-12 74 79 94, www.an-ne.com.

Te koop: Dadant- en Spaarkast en Buckfastvolken. Lege Dadantkasten en veel bedrade ramen en ander Dadantmateriaal. Info: Dirk Blanken, **t** 0595-42 33 15 (Warffum).

Te koop: nieuwe Spaarkasten, Simplex-kasten, raampjes à €0,50. Zowel in vuren als ook in Red Cedar, tegen zeer aantrekkelijke prijzen. Luijmes, Terborgseweg 33a, Dinxperlo, **t** 0315-65 16 64.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof. Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info zie *i* www.imkerij-immenhof.nl of bel **t** 024-35 84 543. Gonnie en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Bijenteeltmuseum SEC De Bankörf. Inkoop van oude imkermaterialen en bijenboeken. Boeken in onze bijenbibliotheek gratis ter inzage, catalogus aanwezig. **t** 0592-38 93 49, *i* www.ielgat.nl.

agenda

Het hele jaar, Weert

Natuur- en Milieuentrum ‘De IJzeren Man’, Geurtsvenweg 4, is het hele jaar open. Meer informatie en openingstijden zie www.nmcweert.nl. Inl.: **t** 0495-52 48 93, **e** info@nmcweert.nl.

17 februari, Finsterwolde

Studiedag van 10.00-16.30 uur, organisatie: Non-Bijeen en Kreisimkerverband Leer, kosten € 12,50 p.p. Aanmelden vóór 15 januari 2007 bij Wim Joosten, De Made 26, 9411 ME Beilen, **e** wijo@home.nl. Zie ook BIJEN 15(12): ...(2006).

23 februari, Ruinen

Dhr. Jochems uit Zutphen komt spreken over ‘KI bij bijen’ Aanvang 20.00 uur in Hotel ‘Kuik’, Aan de Brink. Jan Mansier, **t** 0522-47 21 52, **e** mansier@uwnet.nl.

23 februari, Hamont (België)

Voordracht om 20.00 uur ‘Toegevoegde waarde van bijenproducten’ door Maurice Kuycks. In ‘De Burg’, Burg 34. Ook niet-leden welkom. J. Hendrixx, **t** 0032-11-44 87 58, **e** Hendrixxjaak@hotmail.com.

3, 10, 17 en 24 maart, St. Anthonis

Deze dagen is Herman Arts aanwezig van 10.00-16.00 uur bij Imkerij ‘De Bijendans’, Zandkant 11a. Hij kan u alles vertellen over kleinfruit (aalbessen, frambozen, kruisbessen e.d.) betreffende de bemesting, de snoei en verder onderhoud. Tevens verkoop voor de particulier van ziekeresistente planten. **t** 06-23 55 33 66.

7 maart, Haelen

Praatavond van NBV afd. Roer- en Leudal over bijenziekten als nosema en kalkbroed. Aanvang 20.00 uur in St. Elisabethshof, Roggelweweg 58. Jos Swart, **t** 0475-59 38 27, **e** johs.swart@planet.nl.

16 maart, Hamont (België)

Voordracht om 20.00 uur ‘Stuifmeelgebrek en de relatie met bijenziekten’ door Michel Asperges. In ‘De Burg’, Burg 34. Ook niet-leden zijn welkom. J. Hendrixx, **t** 0032-11-44 87 58, **e** Hendrixxjaak@hotmail.com.

17 maart, Driebergen

BD-Imkerdag ‘De geest tussen werkbij en materie’, informatie in dit nummer.

19 maart, Apeldoorn

Dia-lezing ‘Imkeren volgens de koffie-

bonenmethode’ door Henk Rijken. Tennisvereniging Vego, Dubbelbeek 10, **a** 20.00 u **t** W.J. Dekker, 055-57 85 875, **e** wimdekke@xs4all.nl

30 maart, Ruinen

Traditionele boelavond **a** 20.00 uur in Hotel ‘Kuik’, Aan de Brink. Vóór 26 maart opgave van goederen die u wilt verkopen bij Jan Mansier, **t** 0522-47 21 52, **e** mansier@uwnet.nl.

31 maart, Etten-Leur

Bijenmarkt van 9.00-16.00 uur, bij het winkelcentrum. Tevens verkoop van tuinplanten. C. Janssen, **t** 076-50 12 284 of H. Boot, **t** 06-53 57 57 74.

7 april, Bornerbroek

Bijenmarkt van 8.00-12.30 uur bij Eetcafé ‘Eef’, Entersestraat. Verkoop bijenvolken en imkermateriaal, ruilbeurs, korfvlechten, honing proeven en gratis verloting van F1-bevruchte koninginnen (ook te bestellen). G. Alberts, **t** 0546-81 24 35. Om 12.30 uur bijeenkomst Carnicavereniging Oost-Nederland met interessante lezing. Henk Poort, **t** 074-29 19 343.

9 april (2de Paasdag), Schaijk

Bijenmarkt van 10.00-12.00 uur in en rond Café ‘De Postduif’, Schutsboomstraat. Stands met voorlichting, verkoop imkermateriaal, bijenvolken en -producten. R. Westra, **t** 0486-41 18 75, **e** ri.westra@wxs.nl.

13 april, Hamont (België)

Nosemaonderzoek door Jaak Hendrixx. Aanvang 19.00 uur, in ‘De Burg’, Burg 34. Ook niet-leden zijn welkom. J. Hendrixx, **t** 0032-11-44 87 58, **e** Hendrixxjaak@hotmail.com.

14 april, Wageningen

Vergadering NBV groepen en Hoofdbestuur, aanvang 10.00 uur in het Bijenhuis. **t** 0317-42 24 22, **e** vbbn@vbbn.nl.

14 april, Apeldoorn

Koninginnendoppenproject en tevens openstallendag bij NBV afdeling Apeldoorn. W.J. Dekker, **t** 055-57 85 875, **e** wimdekke@xs4all.nl

14 april, Driebergen

Bijen- en Natuurmarkt van 07.00-14.00 uur. W. Oerlemanst **t** 0343-49 15 97, **e** wim.oerlemans@hccnet.nl.

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties bij de redactiesecretaris, mw. M. Canters, voorzien van een volledig ingevuld overschrijvingsformulier met daarop het verschuldigde bedrag en het rekeningnummer 53.90.42.897 t.n.v. NBV, Postbus 90, 6720 AB Bennekom, o.v.v. 'advertentie Bijhouden'. Een andere wijze van betalen geeft het secretariaat veel extra werk. Het tarief voor 'Vraag en aanbod' is € 10,- voor de eerste 20 woorden, ieder woord meer € 0,25.

NEDERLANDSE

BIJENHOUDERSVERENIGING

Postbus 90, 6720 AB Bennekom

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

t 0317-42 24 22 f 0317-42 41 80

e secretariaat@bijenhouders.nl

i www.bijenhouders.nl

bank 53.90.42.897, postbank 84.68.01.

Voor betalingen vanuit het buitenland:

IBAN: NL62ABNA0539042897

BIC: ABNANL2A

Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 uur

HET BIJENHUIS (WINKEL)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom

Grintweg 273, 6704 AP Wageningen

t 0317 422 733, f 0317-42 41 80

e bijenhuis@bijenhuis.nl

i www.bijenhuis.nl

bank 53.90.42.900, postbank 823276

open 1 apr t/m 30 sep: di t/m vr 8.30-17.30

uur, za - 13.00 uur

1 okt t/m 31 mrt: di t/m vr 8.30-17.00 uur

PPO - BIJEN (vh Ambrosiushoeve)

Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)

Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB Wageningen

Postbus 69, 6700 AB Wageningen.

t 0317-47 84 80 f 0317-47 84 84

e infobijjen.ppo@wur.nl

i www.ppo.wur.nl

i www.varroa.wur.nl

SPIITSCHADE MELDEN

Inspectie Noord/Oost, Zwolle, t 038-4291300

Inspectie West, Utrecht, t 030-66 92 669

Inspectie Zuid, Eindhoven, t 040-25 638 00

AMERIKAANS VUILBROED

Gevallen of vermoedens van Amerikaans vuilbroed (AVB) altijd melden bij:

AID Kerkrade

t 045-54 64 185

15 april, Someren

(Dracht-) Plantenruilbeurs van 10.30-12.30 uur in het verenigingsgebouw 'De van Gijselshof', Bosrandweg. Gelegenheid om uw stekjes, zaden, gescheurde of uitgestoken drachtplanten te ruilen. L.v.d. Bosch, t 0493-49 00 20, e l.bosch11@chello.nl.

21 april, Dordrecht

Bijen- en Honingmarkt van 09.00-16.00 uur op het bijenpark, Reeweg Zuid 72^b. L. van der Heijden, t 078-61 22 855, e ltm.vanderheijden@wanadoo.nl.

22 april, Boxtel

Bijenmarkt van 10.00-15.00 uur. In park Molenwijk (zijde Essche Heike). Tevens plantenmarkt en verkoop imkermaterialen. Piet Bressers, t 0411-60 15 95.

28 april Wageningen

Algemene Ledenvergadering van de NBV, vanaf 10.00 in het WICC-gebouw.

29 april Clinge

Bijen- en plantenmarkt 11.00-17.00 u, bij Stichting Tragel, Sterredreef 50. G. Arens, t 0114-31 48 19, e arbo@wanadoo.nl.

30 april, Groenlo

Bijenmarkt van 08.00-13.00 uur bij zalen-

centrum 'Meijer', Ruurloseweg 1. R.ten Have, t 0544-46 31 60.

9 mei, Haelen

Praatavond van NBV afd. Roer- en Leudal over bestuivingsvolken en de Rensonmethode. Aanvang 20.00 uur in St. Elisabethshof, Roggelweweg 58. Jos Swart, t 0475-59 38 27, e johs.swart@planet.nl.

23-25 juni, De Bilt

Tuindagen op landgoed Vollenhoven van 10.00-17.00 uur. De particuliere tuinen zijn toegankelijk, er zijn demonstraties, workshops en verkoopstands. Ook de moestuin (met gerestaureerde kassen met collectie delphiniums en helleborus), ijskelder, Engelse tuin, het koetshuis, het statige hoofdgebouw, het Engels landschapspark en bos en weilanden zijn te bezichtigen. Het thema is 'Water binnen de perken', het belang van water wordt belicht. Entree € 5,50, kinderen tot 12 jaar gratis, 65+ € 4,50, rondleiding € 2,00, workshop vanaf € 15,00, parkeren € 1,00 Route: vanaf de A28 afslag UMC/De Uithof, De Bilt volgen tot bij Europatuin, rechtsaf richting Zeist en parkeerborden volgen. Met openbaar vervoer: vanaf station Utrecht: bus 50, 52, 53 of 74. Inl.: www.landgoedvollenhoven.nl.

foto van de maand

Houten bijenkasten in Mozirje Slovenië, en een kast in de vorm van Ambrosius. Foto Ben Jonker, Epe